

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ENSTİTÜ ANA BİLİM DALI

ÖĞRETMEN ADAYLARININ TOPLUMSAL UZAKLIKLARLA İLGİLİ GÖRÜŞLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Esra YILDIZ

GAZİANTEP

Mayıs2019

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ENSTİTÜ ANA BİLİM DALI

**ÖĞRETMEN ADAYLARININ TOPLUMSAL UZAKLIKLARLA
İLGİLİ GÖRÜŞLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Esra YILDIZ

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Nihat ŞİMŞEK

GAZİANTEP

Mayıs 2019

TEZ ONAY SAYFASI

Öğrencinin Adı ve Soyadı: Esra YILDIZ

Üniversite : Gaziantep Üniversitesi

Enstitü : Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Anabilim Dalı ve Program: Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi/Sosyal Bilgiler Eğitimi

Tezin Başlığı: Öğretmen Adaylarının Toplumsal Uzaklıkla ilgili Görüşleri

Tezin Savunma Tarihi : 30.05.2019

Bu tezin Yüksek Lisans Tezi olarak gerekli şartları sağladığını onaylarım

Prof. Dr. Mehmet ÇİÇEK

Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımca (tarafımızca) okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Nihat ŞİMŞEK
Tez Danışmanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:

(Unvanı Adı ve SOYADI)

Doç.Dr. Nihat ŞİMŞEK

Doç.Dr.Cengiz ÖZMEN

Doç.Dr.Bülent ALAGÖZ

İmzası.

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Onayı

Dr. Öğr. Üyesi Erhan TUNÇ

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ÖZET

ÖĞRETMEN ADAYLARININ TOPLUMSAL UZAKLIK KONUSUNDAKİ GÖRÜŞLERİNİN

YILDIZ, Esra

Yüksek Lisans Tezi

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Enstitü Anabilim Dalı

Sosyal Bilgiler Eğitimi Programı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Nihat ŞİMŞEK

Mayıs-2019, 76 sayfa

Öğretmen adaylarının toplumsal uzaklık konusundaki görüşlerini tespit etmeye yönelik bu çalışmada, nicel araştırma deseni ve betimsel- tarama modeli kullanılmıştır. Çalışmanın evrenini Gaziantep Üniversitesinde Sosyal Bilgiler, Türkçe, Matematik ve Sınıf öğretmenliği bölümlerinde 2017-2018 yılında öğrenim gören öğretmen adayları oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak beşli likert tipi ölçek kullanılmıştır. Bogardus'un kullandığı ölçeğe araştırmacının kendisi tarafından yeni maddeler de eklenerek yeniden düzenlenmiştir. Oluşturulan ölçek dört yüz bir öğretmen adayına uygulanmıştır. Araştırmada elde edilen verilerin analizinde SPSS 22 paket programı kullanılmıştır. SPSS programına girilen verilerin analizi için yüzde, frekans, aritmetik ortalama, t testi ve varyans analizleri yapılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre, kadınların toplumsal uzaklık puanları ile erkeklerin toplumsal uzaklık puanları arasında anlamlı bir farklılaşma meydana geldiği, farklı yaş düzeyinde bulunan katılımcıların toplam uzaklık puanlarının istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği ve katılımcıların toplumsal uzaklık puanlarının gelir düzeyi değişkenine göre farklılaşmadığı görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Sosyal Bilgiler, Toplum, Toplumsal Uzaklık, Öğretmen Adayları

ABSTRACT**DETERMINATION OF PRESERVICE TEACHERS' VIEWS ON SOCIAL DISTANCE**

YILDIZ, Esra

Master Thesis

Turkish and Social Sciences Education Department

Social Sciences Education Program

Thesis Advisor: Assoc. Dr. Nihat SIMSEK

Mayıs , 2019, 76 pages

In this study aiming to determine the pre-service teachers' views on social distance, quantitative research design and descriptive-scanning model were used. The universe of the study consists of preservice teachers who were studying in Social Studies, Turkish, Mathematics and Teaching at Primary School Departments in Gaziantep University in 2017-2018. In the study, five-point likert type scale was used as data collection tool. The scale used by Bogardus was reorganized by the researcher herself adding new substances. The scale was applied to four hundred one preservice teachers. SPSS 22 package program was used to analyze the data obtained from the study. Percentage, frequency, arithmetic mean, t test and variance analysis were performed to analyze the data entered into the SPSS program. According to the findings of the study, it was seen that there was a significant difference between the social distance points of women and the social distance points of the men, the total distance scores of the participants at different age level did not show statistically significant difference and the social distance scores of the participants did not differ according to the income level variable.

Keywords: Social Studies, Society, Social Distance, Teacher Candidates

ÖNSÖZ

Bu araştırmanın amacı, öğretmen adaylarının toplumsal uzaklık konusundaki görüşlerini ortaya koymaktır. Türkiye’de her biri farklı bir kültürel ortama sahip çeşitli şehirlerden üniversite öğrenimi için daha farklı bir kültürel ortama gelen öğretmen adaylarının görüşlerini tespit etmek önemlidir. Hiç kuşku yok ki birbirinin kültürünü tanımayan, bilmeyen kişiler birbirlerine karşı bir önyargı içersinde olabilirler. Ancak birbirlerini tanıdıklarında bu önyargılarından arınabilirler. Bu araştırmada birbirinden farklı kültürlere sahip öğretmen adaylarının birbirleriyle ilgili görüşlerini ortaya koymak bu şekilde bir durum tespiti yapmak, birbirlerini benimsemelerine yardımcı olabilecek yukarıda bahsedilen önyargılardan arınmalarına katkıda bulunabilecek çözüm amaçlı öneriler sunmak amaçlanmıştır.

Bu araştırma, “Giriş”, “Kurumsal Çerçeve ve İlgili Araştırmalar”, “Yöntem”, “Bulgular”, “Tartışma” ve “Sonuç ve Öneriler” olmak üzere altı ana bölümden oluşmaktadır. “Giriş” bölümünde, araştırmanın problem durumuna, amacına, önemine, sayıtlarına, sınırlılıklarına ve tanımlarına yer verilmiştir. “Kurumsal Çerçeve ve İlgili Araştırmalar” bölümünde yapılan araştırmayla ilgili daha önceki çalışmalara değinilmiştir. “Yöntem” bölümünde araştırmanın amacında kullanılan teknikler ele alınmıştır. “Bulgular” bölümünde toplumsal uzaklık ile ilgili öğretmen adaylarının görüşlerinden elde edilen analizlere yer verilmiştir. “Tartışma” bölümünde kuramsal çerçeve ve ilgili araştırmalar bölümü ve bulgular bölümü karşılaştırılmış ve yorumlanmıştır. “Sonuç ve Öneriler” bölümünde araştırmanın sonuçlarına ve önerilerine yer verilmiştir.

Lisans ve yüksek lisans olmak üzere eğitim hayatımda emeğini üzerimden fazlasıyla eksik etmeyen ve araştırmamın her aşamasında tecrübesiyle bana çok iyi bir rehber olan, çalışmalarında beni çok iyi motive eden ve yol gösteren tez danışmanım Doç. Dr. Nihat ŞİMŞEK’e, anketlerimin uygulanması için bana destek olan Doç. Dr. Özkan AKMAN, Dr.Öğr. Üyesi Fatih BOZBAYINDIR, Dr. Öğr. Üyesi Bülent ALAGÖZ, Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Murat ÇAY hocalarıma, SPSS analizlerinde bana zaman ayıran ve yardımcı olan Mehmet Emin KALGI hocama, bu süreçte beni yalnız bırakmayan sevgili eşime ve eğitimim boyunca beni destekleyen, büyük çaba gösteren, maddi ve manevi destek olana ileme teşekkürlerimi sunarım.

Esra YILDIZ

Mayıs, 2019

İÇİNDEKİLER

TABLolar LİSTESİ.....	viii
EKLER LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR.....	xi

BÖLÜM I**GİRİŞ**

1.1.PROBLEM DURUMU	1
1.1.1.Problem Cümlesi	1
1.1.2.Alt problemler	1
1.2.ARAŞTIRMANIN AMACI	1
1.5.SINIRLILIKLAR.....	4
1.6.TANIMLAR	5

BÖLÜM 2**KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR**

2.1. SOSYAL BİLGİLER NEDİR?	6
2.2. SOSYAL BİLGİLERİN TARİHİ GELİŞİMİ	7
2.2.1. Dünyada Sosyal Bilgiler.....	7
2.2.2. Türkiye'de Sosyal Bilgiler	8
2.3.SOSYAL BİLGİLER VE TOPLUM İLİŞKİSİ	9
2.4.SOSYAL BİLGİLERİN ÖNEMİ VE TOPLUMSAL UZAKLIKLAR İLİŞKİSİ.....	10
2.5.TOPLUMSAL UZAKLIK NEDİR?	11
2.6.TOPLUMU ETKİLEYEN UNSURLAR VE TOPLUMSAL ETKİLEŞİM	16
2.7.KİŞİLER ARASI İLETİŞİMDEKİ FARKLILIKLAR.....	18

2.8.TOPLUMSAL DEĞİŞME ve ÇOK KÜLTÜRLÜLÜK	19
2.9.KÜLTÜR VE TOPLUM İLİŞKİSİ	21
2.9.1. Adaptasyon kavramı	25
2.9.2.Kültürleşme Kavramı	25
2.9.3.Önyargı ve Kültürel Uzaklık	26
2.10.İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	28
2.10.1.Yurt Dışı Araştırmalar	28
2.10.2.Yurt içi Araştırmalar.....	30

BÖLÜM 3

YÖNTEM

3.1.YÖNTEM	34
3.1.1.Araştırmanın modeli.....	34
3.1.2.Evren ve Örneklem	35
3.1.3.Verilerin Toplanması	37
3.1.4.Toplumsal Uzaklık Ölçeğini Geliştirme Aşamaları	37
3.1.5. Ön Uygulama Anketinde Evren ve Örneklem	39
3.2.VERİLERİN ANALİZİ	40
3.3.GEÇERLİLİK VE GÜVENİRLİK.....	41
3.3.1. Verilerin Faktör Analizi İçin Uygunluğu	41
3.3.2. Açımlayıcı Faktör Analiz Çalışmaları	41
3.3.3. Doğrulayıcı Faktör Analiz Çalışmaları	42
3.3.4. Güvenirlik.....	44

BÖLÜM 4

BULGULAR

4.1.Araştırmanın 1. alt problem basamağına ilişkin bulgular ve yorumlar	45
4.2.Araştırmanın 2. alt problem basamağına ilişkin bulgular ve yorumlar	46
4.3.Araştırmanın 3. alt problem basamağına ilişkin bulgular ve Yorumlar	47
4.4.Araştırmanın 4. alt problem basamağına ilişkin bulgular ve Yorumlar	48

BÖLÜM 5

TARTIŞMA

BÖLÜM 6

SONUÇ

6.1.Öneriler.....	55

KAYNAKÇA.....	56
EKLER.....	62
EK 1:.....	62
ÖZGEÇMİŞ	64
VITAE	64

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo-1. Birlikler ve menfaatler arasındaki ilişki.....	17
Tablo-2. Toplumsal Değişkenler Tablosu.....	18
Tablo-3. Araştırmaya Katılan Kişilerin Demografik Özellikleri.....	36
Tablo-4. Toplumsal Uzaklık Ölçeği Ölçeğinin Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Barlett Testlerinin Sonuçları.....	41
Tablo 5: Toplumsal Uzaklık Ölçeğinin Döndürülmüş Temel Bileşenler Analizi Tablosu....	42
Tablo 6: Toplumsal Uzaklık Ölçeğinin Doğrulayıcı Faktör Analiz Sonuçları.....	43
Tablo 7: Doğrulayıcı Faktör Analizi-DFA Uyum Değerler.....	44
Tablo 8: Cinsiyete Göre Toplumsal Uzaklık Puanlarına İlişkin Bağımsız t-testi Sonuçları..	45
Tablo 9: Katılımcıların Yaş Gruplarının Sayı, Ortalama toplumsal uzaklık Puanları ve Standart Sapmaları.....	46
Tablo 10: Yaş Gruplarına Göre Toplumsal Uzaklık Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	46
Tablo 11: Katılımcıların Gelir Düzeylerinin Sayı, Ortalama toplumsal uzaklık Puanları ve Standart Sapmaları.....	47
Tablo 12: Katılımcıların Gelir Düzeylerine Göre toplumsal uzaklık Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	48
Tablo 13: Katılımcıların Okuduğu Bölümün Sayı, Ortalama Genel Uyum Puanları ve Standart Sapmaları.....	49
Tablo 14: Katılımcıların Okuduğu Bölüme Göre Toplumsal Uzaklık Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	49

EKLER LİSTESİ

EK 1: Toplumsal uzaklık ölçeği.....	62

KISALTMALAR

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

Çev: Çeviren

Akt: Aktaran

Vd: ve diğerleri

Ed: Editör

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1.PROBLEM DURUMU

1.1.1.Problem Cümlesi

Sosyal Bilgiler, Türkçe, Matematik ve Sınıf Öğretmenliği bölümünde eğitim gören öğretmen adaylarının toplumsal uzaklıkla ilgili algıları ne düzeydedir?

Bu amaçla aşağıda ifade edilen alt problemlere yanıt bulunmaya çalışılmıştır.

1.1.2.Alt problemler

1.Öğretmen adaylarının toplumsal uzaklık konusundaki algıları, cinsiyete göre farklılık gösteriyor mu?

2.Öğretmen adaylarının toplumsal uzaklık konusundaki algıları, yaş faktörüne göre farklılık gösteriyor mu?

3.Öğretmen adaylarının toplumsal uzaklık konusundaki algıları, ekonomik düzeye göre farklılık gösteriyor mu?

4.Öğretmen adaylarının toplumsal uzaklık konusundaki algıları, okuduğu bölüme göre farklılık gösteriyor mu?

1.2.ARAŞTIRMANIN AMACI

Toplumsal uzaklık kavramı insanlar arası ilişkileri anlamakta yoğun olarak kullanılmaktadır. Bu ilişki birbirinden farklı sosyo kültürel yapıya sahip insanların birbirlerine yakınlık duyup duymadıkları ya da birbirlerine karşı önyargıya sahip olup olmadıkları çerçevesinde ele alınmalıdır. Araştırmamızda birbirlerinden farklı sosyo- kültürel yapıya sahip insanların bir arada bulunduğu bu yönüyle adeta doğal bir ortam olan üniversitede okuyan öğretmen adaylarının birbirleriyle ilgili görüşlerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu amaçla ilk kez Bogardus tarafından ifade edilen ve araştırmamıza da ilham kaynağı olan toplumsal uzaklıkla ilgili öğretmen adaylarının algıları ortaya konmaya çalışılmıştır.

Bogardus tarafından geliştirilen ölçek 7 maddelik likert tipi bir ölçektir. Bu 7 maddeden yola çıkılarak araştırmacı tarafından 35 maddelik bir toplumsal uzaklık ölçeği oluşturulmuştur. Ölçek maddeleri oluşturulurken Bogardus tarafından geliştirilen ölçekte yer alan ifadeler aynen alınmamış, bu ifadeler daha iyi anlaşılması amacıyla açık ve anlaşılabilir bir dille yazılarak sadeleştirilmiş, geliştirilen ölçeğe dâhil edilmiştir. Yapılan çalışma ile, kişilerin birbirlerini daha çok tanıyarak yakınlaşması, birbirlerinin değerlerine saygı duyarak empati kurması toplumsal uzlaş ve hoşgörüyü yaymak noktasında toplumsal dinamikleri canlı tutarak toplumun temellerinin sağlamlaştırılmasına katkı sunmak amaçlanmaktadır.

Araştırmanın temel amacı, geliştirilen ölçek maddelerine, öğretmen adaylarının vermiş olduğu cevaplardan yola çıkarak, evren grubunun toplumsal uzaklık konusundaki görüşlerini tespit etmektir.

Öğretmen adaylarının toplumsal uzaklık konusundaki görüşlerini tespit etmek amacıyla yapılan bu çalışma da likert tipi ölçek kullanılmıştır.

1.3.ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Kültürler çeşitli nedenlerle bir araya gelmişlerdir ve bu durum asırladır süregelen bir durumdur. Fakat bu son yüzyıla baktığımızda bu nedenlerin arttığını ve daha da karmaşık bir hal aldığını görebiliriz. Birden fazla bağlantı ve sebebi bulunan söz konusu karmaşık nedenler, araştırmacıların dikkatini çekmiş ve araştırılmaya değer görülmüştür. Etrafımızda meydana gelen uyum süreçleri, kişilerin kendi ülkeleri dışında yaşamaya başlamaları ya da tersi bir durum olarak kendi ülkelerinde bulunan kişilerin kültürleşmeye etki durumu bu sürece fayda sağlamış dolayısıyla konunun araştırılmak için doğru ve önemli bir konu olduğu düşünülmüştür (Karaman, 2018).

Günümüz koşullarında bireyler çeşitli nedenlerle kendi yaşadığı yer dışında yaşamaktadır. Eğitim görmek amacıyla başka bir yere giden öğrenciyi örnek verebiliriz. Farklı kültürel ortamda kendini bulan birey uyum sağlamaya çalışmak zorundadır. Uyum sağlama özelliği hayatın her ayrıntısında ve bölümünde mevcuttur. En basit örneği ile bir mahalleden başka bir mahalleye taşınan bir kişi orda farklı kültürden insanlarla komşu olduğunda, buraya göstermesi gereken uyum süreci gibi. Bireyin ikamet yeri değişiminde olduğu gibi okul değişikliklerinde de yeni bir okula alışma sürecinde oryantasyon çalışmaları ve rehberlik hizmetleri ile sağlanmaktadır. Ya da okulla birlikte yeni sınıf ve yeni arkadaşlara

olan uyum süreci de hayatın önemli bir detaydır. Yani uyum sağlama süreci hayatın her yerinde gözle görülebilir bir şekilde vardır.

Aynı toplumda yaşıyor olmasına rağmen farklı sınıftan olmak üzere psiko-sosyal/sosyo-ekonomik statüye sahip insan ve sınıflar mevcuttur. Bu farklılıkların iyi tarafları olduğu gibi, hiç kuşku yok ki kötü yönleri de mevcuttur. İyi olan tarafı farklı kültürleri, farklı sosyal sınıfları, sosyo ekonomik düzeyi birbirinden farklı olan ve farklı düşünebilen insanları tanımak, kötü olan tarafları ise birbirinden farklı olan insanların bir arada yaşamasını sağlamak ve onları diğer sınıflarla entegre edebilmektir. Çünkü farklı düşünen, farklı görünen, hatta tercihlerini farklı şekilde kullanan insanlara her toplumda bir önyargının olduğu bilinen bir gerçektir. Burada değinilen özellikler itibariyle dünyada olduğu gibi, ülkemizde de birbirinden bir şekilde ayrılan ya da başka bir anlatımla farklı olan insanların sayısı oldukça fazladır. Yerleşik halkın dışarıdan gelenlere veya birlikte yaşadığı ancak gelenek göreneği, dili, dini farklı olan biri ile komşuluk yapıp yapmayacağı, evlenip evlenmeyeceği, yardım edip etmeyeceği bu merak duygusunun oluşmasının en önemli sebeplerinden biridir.

Toplum geniş bir etkileşim ağı ile birlikte varlığını devam ettirmektedir, bu ağın içinde farklı yapılara sahip kültür öğeleri vardır. Bu nedenle toplumda farklı bireylerin ve farklı düşüncelerin olması normaldir. Fakat toplum, bu değişiklik ve değişik kümelenmelere rağmen varlığını devam ettirmek ve hedeflerini gerçekleştirmek zorundadır. Bir sosyal yapıyı düşündüğümüzde fikir, kültür açısından homojen olmadığını görebiliriz. Sosyal yapılarda gözüken bu farklılık, sosyal farklılaşma olarak adlandırılmaktadır. Ama bilinir ki sosyal hayatın temelinde hayatı birlikte sürdürme bilinci bulunur. Bu yüzden toplumda değişiklikler kadar beraberlik de önemlidir (Avcı, 2013). Tezin bu farklılık ve bütünlük arasındaki ahengin sağlanmasında ve toplumsal bütünlüğün kurulmasında, çeşitli alanlarda topluma yol göstereceği düşünülüyor. Toplumda farklı kültürden insanların birbirlerine bakış açıları tespit edilirse, bu konulardaki düşünceler alınırsa konu üzerinde çalışmalar yapılarak daha mutlu bireyler ve gelecek nesillere daha mutlu bir toplum oluşturulabilir.

Bireyler “ben kimim”, “hangi alana odaklanmalıyım” gibi soruların yanıtını çevresinden alarak kişilik tanımlamasını gerçekleştirir. Birey kişiliği hakkında bir tanımlama yapmışsa, aradığı sorulara sağlıklı cevaplar bulmuşsa sağlıklıdır ama bu sorulara net cevaplar bulamayıp bir belirsizlik yaşamışsa, birey sağlıklı ve huzurlu olamaz, çevresiyle iyi bir iletişim kuramaz. Bu süreç toplumda da söz konusudur. Toplum, kültürel kimliğini

tanımlamışsa ilerlemesi söz konusudur ama tersi bir durumda kimlik tanımlanamazsa toplumun gelişmesi durur (Tarhan, 2010). Toplumsal farklılıkların olabileceğinin farkında olan birey kimliğini daha sağlıklı tanımlayacak ve toplumsal gelişme sağlanacaktır.

Kişiler arası ilişkiler insan yaşamının vazgeçilmez bir parçasıdır. İnsan, sosyal bir varlık olarak pek çok gereksinimini karşılamak için diğer bireylerle ilişki kurmak ihtiyacındadır. Bu nedenle diğer bireylerle kurulan ilişkilerin niteliği bireyin yaşamı üzerinde önemli etkilere sahiptir. İnsanın yaşamı boyunca karşı karşıya geldiği pek çok sorunun öyle ya da böyle diğer bireylerle kurduğu ilişkilerle bağlantılı olduğunu söylemek mümkündür (Kaya, 2014). Dolayısıyla bireyin sağlıklı ilişkiler kurarak, karşılaştığı sorunların üstesinden gelebilmesi toplumsal uzaklığı aşabilmesine bağlıdır.

1.4.SAYILTILAR(VARSAYIMLAR)

1.Araştırma için seçilen örneklem grubunun, evreni temsil edecek nitelikte olduğu düşünülmektedir.

2.Kaynaklardan elde edilen bilgilerin, gerçek ve doğru bilgileri yansıttığı varsayılmıştır.

3.Veritoplama aracının konuya, amaca, araştırmaya uygun olduğu düşünülmektedir.

4.Uygulama sırasında kullanılan ölçme araçlarına ve anketlere verilen cevapların gerçeği yansıttığı varsayılmıştır.

5.Geliştirilen toplumsal uzaklık ölçeğinin amaca hizmet ettiği varsayılmaktadır.

1.5.SINIRLILIKLAR

Bu araştırma;

1.2017-2018 eğitim-öğretim yılı Gaziantep Üniversitesinde Türkçe, Matematik, Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenliği bölümlerinde öğrenim gören toplam 401 öğretmen adayı ile,

2.Araştırma sonucunda elde edilen bulgular ankette kullanılan ölçme araçları ile,

3.Araştırmada kullanılan Bogardus toplumsal ölçeğini öğretmen adaylarının vermiş olduğu cevaplarla ve geliştirilen Bogardus toplumsal ölçeği anket maddeleri ile sınırlıdır.

1.6.TANIMLAR

Sosyal Bilgiler: İnsanın çevresiyle etkileşimini geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında değerlendiren, bireyin toplumsal var oluşunu gerçekleştirmesini desteklemek hedefiyle; sosyoloji, ekonomi, antropoloji, tarih, coğrafya, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan bir programdır (MEB, 2005:Akt. Bilgili, 2009).

Toplum: Toplumlar, bireylerin bir araya gelmesiyle doğan karmaşık örgütlenmelerdir (Ergil, 2012).

Kültür: Kültür, anlamak, okumak, görebilmek, görebildiğinden anlam çıkarmak, kafa yormak, zihni terbiye etmektir (Cunbur, 1981, s.15). Latince “toprağı işleme” demek olan bu ifade, sonraları Batı Avrupa dillerinde ulaştığı “yüksek umumi bilgi” anlamı ile Türkçe’ye de geçmiştir. Kültür her topluluğun kendine has yaşam şekli ve davranış biçimi olmasıdır (Kafesoğlu, 2012).

Toplumsal Uzaklık: “Toplumsal Uzaklık” kavramını, bir toplumda yaşayan bireylerin farklılıklara rağmen kendi içlerinde oluşturdukları uzlaşmayı, meydana gelen olumsuz durumlar çerçevesinde değerlendirilmesi sonucunda, bireylerin bu durumlara yönelik oluşturdukları düşüncelerin, davranışların ortaya çıkardığı bir uzaklaşma, mesafe, yakınlık derecesi ve ayrılaşmadan önceki birinci evre olarak adlandırabiliriz. Toplumun devamı ise tüm farklılıklara rağmen birlik beraberlik içinde yaşanılmasına bağlıdır (Avcı, 2013).

Grup: Birbirinden farklı olmayan, aynı alanda bulunan benzer kişilerin, küme veya dizgelerine grup diyoruz (Güvenç, 2011).

BÖLÜM 2

KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. SOSYAL BİLGİLER NEDİR?

Birçok farklı disiplinin bir araya gelmesi ile oluşmuş bir öğrenim programı olan sosyal bilgiler ifadesi hakkında farklı tanımlar bulunmaktadır.

Bunlar; öğrencilere sürdürdükleri hayatla ilgili gerekli bilgi, değer ve becerilerin aktarıldığı bir çalışma alanıdır ve iyi ve sorumlu bireyler yetiştirmek hedefiyle, sosyal bilimlerde var olan bilgiler esas alınarak, öğrencilerin kavrayabilecekleri seviyede basitleştirerek, onların sosyal hayata uyum sürecinde lazım olacak bilgi ve becerileri kazandırarak, onların karşılaşacakları problemlerde çözüm ararken ihtiyaç duyacakları becerileri kazandıran ilköğretim okullarında okutulan bir eğitim programıdır (Bilgili, 2009).

İnsanın çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında inceleyen, bireyin toplumsal var oluşunu gerçekleştirmesini yardımcı olmak amacıyla; felsefe, psikoloji, sosyoloji, ekonomi, antropoloji, tarih, coğrafya, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan bir programdır (MEB, 2005).

Sosyal Bilgiler çeşitli bilgilerden harmanladığı bilgileri birbirleriyle bağdaştırarak kullanan, her yönden değişen dünya koşullarında kararlarını bilgiye dayalı olarak alabilen ve problem çözebilen etkin vatandaşlar yetiştiren bir öğretim programıdır (Öztürk, 2006).

Doğanay (2005) ise sosyal bilgileri, büyüyen ve gelişen dünyada, hayatla ilgili demokratik bilgilere sahip yurttaşlar edinmeyi hedefleyen ve insanı ilgilendiren tüm bilimlerin içerisinde bulunan bilgi ve yöntemlerden faydalanarak, bireyin çevresiyle etki olayını zaman boyutu çerçevesinde değerlendiren bir çalışma alanı olarak tanımlar.

Sönmez (2005) ise sosyal bilgileri, toplumda var olan gerçeklere yönelik bir ilişki kurma süreci ve bu süreç sonunda ortaya çıkan yararlı ve diri bilgiler olarak tanımlar ve

toplumu ilgilendiren bilimlerden meydana geldiğini ama zaman zaman da matematik, edebiyat ve sanatla ilgili bilgi ve yöntemlerden de faydalandığı bilgiler olarak tanımlar.

Aslında sosyal bilgilerin varlığını insanoğlunun var olduğu zamana kadar götürebiliriz. İnsanoğlu var olduğu zamanlardan beri yaşadığı doğal çevre içerisinde temel ihtiyaçları olan yeme ve içmenin yanında, çevreye karşı kendini savunma, birileriyle iletişim kurma, çeşitli duygular kazanma gibi becerileri elde ederler ve tüm eylemleri bireyin tek başına yapması imkânsızdır. Yani insan sosyal bir ortama gerek duyar. Bu da demek oluyor ki toplumbilimlerinin buna bağlı olarak da sosyal bilgilerin ders niteliğinde var olması insanoğlu kadar eskidir diyebiliriz (Dönmez, 2003:Akt. Özmen, 2015).

Yeni hazırlanan ilköğretim programında sosyal bilgiler dersinin amacı şu şekilde açıklanmıştır. Üretken, haklarını bilen, sorumluluklarının bilincinde olan, zamanın gerektirdiği bilgi ve düşüncelerle donanmış, sosyal bilimlerin kavramlarını ve yöntemlerini icra edebilen vatandaşlar yetiştirmektir(MEB, 2005).

Sosyal bilgiler toplum için çalışan, üreten, haklarının ne olduğunu bilen ve bu doğrultuda hareket eden, sorumluluklarının ne olduğunun bilincinde olan, çağın gerektirdiği düşünceleri kavramış ve bu düşünceleri icraate dökabilen, toplum için neler yapılabileceğinin bilincinde olan aktif vatandaşlar yetiştirmek amacıyla var olan bir öğretim programıdır.

2.2. SOSYAL BİLGİLERİN TARİHİ GELİŞİMİ

2.2.1.Dünyada Sosyal Bilgiler

Sosyal bilgiler eğitimi insanlıkla birlikte doğdu ama bir kavram olarak 19. yüzyılın başlarında Amerika Birleşik Devletlerinde kullanılmaya başlandı. 18. yüzyılın sonlarında Amerika'ya farklı bölgelerden göçler yaşandı ve bu gelen göçmenlerin Amerikalılaştırılması için uygun ortamın oluşturulması gerekiyordu. Dönemin yenilikçi eğitimcileri sanayi ve şehir toplumuna uygun bir program hazırlamaya çalıştılar. Programda bulunan tarih dersleri ise o dönemin sorunlarından uzak, sadece geçmişin tarihsel olarak sunulmasından meydana geldiği için Amerikan ulusu oluşturmada yeterli olmadı (Doğanay, 2008:Akt. Özmen, 2015). Bu durum Sosyal Bilgilerin ortaya çıkışı olarak gösterilebilir.

Doğup gelişmesi Amerika Birleşik Devletlerinde olan Sosyal Bilgiler dersi, Türkiye, Kanada, Japonya, Kore ve Avustralya gibi ülkelerde de varlığını sürdürmüştür. Fakat İngiltere'nin de bulunduğu birçok ülkede, Sosyal Bilgiler dersinin içine giren konular, tek

disiplinli anlayışla Tarih, Coğrafya ve Vatandaşlık adı altında ayrı ayrı okutuldu (Öztürk, 2011).

Geçmişte Sosyal bilgilerin kapsamına giren konular, Eski Yunan ve Roma, büyük medeniyetler kuran batı toplumlarında ilkçağlardan itibaren okullarda verilmiştir. Sosyal Bilgiler kavramına bir eğitim programı olarak ilk ABD'de rastlanmaktadır. Amerika'ya dünyanın çeşitli bölgelerinden yoğun bir şekilde göçler yaşandı, bu da çok kültürlülük ve değişik dillere ve kültürlere sahip bir toplum ortaya çıkardı. Bununla birlikte sanayi inkılabı sosyal, ekonomik ve kültürel olarak birçok yönden sorunlar ortaya çıkardı. Ve 19. Yüzyıl toplum liderleri, kültürleri heterojenlikten kurtarmak, bir arada yaşama şuurunu oluşturmak, birlikte karar alma sistemlerini yürütmek kısacası “Yeni Amerikan Toplumu” ortaya koymak için bir aracı olarak görmüşlerdi (Bilgili, 2009, s.20).

2.2.2. Türkiye'de Sosyal Bilgiler

Türklerin İslamiyetten önceki eğitim hayatlarında, sosyal bilgilerin alanına dâhil olan bir alanın varlığı söz konusudur. Şiir ve azda olsa atasözü gibi olan zamanın edebi eserlerinde; eğitici hedefi olan, genel itibarıyla ahlaki değerler, felsefi alanlar, kişinin yaşamında ona rehber olacak ilkeler, cömert olma, iyilik, kendinden büyüklere saygı gibi kavramların varlığı söz konusudur (Akyüz, 2011 :Akt. Özmen, 2015). Bu açıdan bakıldığında Türkiye’de ki sosyal bilgiler biliminin kaynağı yazısız Türk Töresine kadar götürülebilir.

Türkiye’de eğitim yönünden zaman içinde pek çok yenilikler ve düzenlemeler yapılmıştır (Akdağ, 2014).

Cumhuriyet döneminde 1926 yılında ilkokulların temel amacı yeni neslin çevresine uyum sağlayarak toplumsallaşmasını sağlamak olarak yer almaktadır. İlkokulların bu amaçlarına ulaşmasını sağlamak üzere programa tarih, coğrafya ve yurt bilgisi dersleri konulmuştur (Deveci, 2011, s.21).

Türkiye'de sosyal bilgiler bir ders olarak ilk kez 1968'de benimsenmiştir. 1968'den önce bu dersin içeriğinde bulunan tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi ilkokullarda ayrı dersler olarak verilmekteydi (Bilgili, 2009).

1962 yılında sınırlı bir şekilde ilkokul program taslağına “Toplum ve Ülke incelemeleri” dersi adıyla girmiştir. Ortaokullarda 1924 yılından itibaren 1967 yılına kadar farklı tarihlerdeki program ayarlamalarında tarih ve coğrafya dersleri yer almıştır. 1968

programında sosyal bilgiler adı altında birleştirilmiştir. Günümüzde ilköğretim okullarında 2005-2006 yılında tüm ülke genelinde sunulmaya konulan sosyal bilgiler programı uygulanmaktadır (Sözer, 2008).

Sosyal Bilgiler programı 2004'te pilot okullarda, 2005'ten itibaren ilköğretim okullarında aşamalı bir şekilde uygulanmaya sunulmuştur. Üç yıllık sonra sosyal Bilgiler Programı 2007-2008 eğitim-öğretim yılında ülke genelindeki tüm ilköğretim okullarında tamamen uygulamaya girmiştir. 2005 Sosyal Bilgiler programının ana amacı, bilgiyi üretmek ve sonrasında kullanmak amacıyla lazım olan beceri, kavram ve değerleri öğrenciye sunarak etkin bir Türkiye Cumhuriyeti bireyi yetiştirmektir (Ata, 2007).

Ülkeler kendi eğitim sistemlerinden kendilerinin sürekliliğini sağlayacak kişiler yetiştirilmesini beklerler. Bu beklentiyi sağlamak içinde sorumluluklarının bilincinde etkin vatandaşlar yetiştirmek gerekir. Sosyal bilgiler etkili vatandaş yetiştirmede önemli ve vazgeçilmez bir programdır. Sosyal Bilgiler dersi ülkemizde de vatandaşlık eğitimi çerçevesinde ilköğretim okullarında verilmekte olan hayat bilgisi dersinin toplumsal boyutunun devamı özelliğindedir (Tay, 2011).

2.3.SOSYAL BİLGİLER VE TOPLUM İLİŞKİSİ

Öğrenme alanlarından kültür ve miras sosyal bilgiler dersi aracılığı ile öğrencilerde kültür bilinci oluşturmaktadır. Temelde tarih ağırlıklı olan bu öğrenme alanının, kültür ve kültürel mirası birinci sıraya koyan bir yapısı vardır. Türk kültürünü oluşturan ana parçalar vardır ve bunlardan yola çıkarak kültürün korunması ve ilerlemesine imkân sağlayacak bir milli bilinci meydana getirmek amaçlanmaktadır. Bu yolla öğrenciler, kültürü oluşturan öğelerin bir toplumu diğer toplumlardan farklı kılan özellikler olduğunu anlayacaktır. Öğrenciler, “ben” ve “biz” olma süreçlerini etkileyen mekânsal, tarihî ve kültürel faktörleri de yorumlama fırsatı bulacaklardır (MEB, 2018). Biz olma kavramını kavrayan çocuklar topluma daha kolay uyum sağlayacaklardır çünkü topluma uyum sağlamak, insanların birbirlerinden farklı özelliklere sahip olabileceğini kabullenebilmek kolay bir süreç değildir.

Sosyal bilgiler çocuğun toplumsallaşmasına önemli oranda katkı sağlar. Birey çevresiyle sürekli etkileşim halindedir ve sosyal bilgiler bunu zaman süreci içerisinde ele alır. Bireyin demokratik sürece aktif katılımını amaçlayan Sosyal Bilgiler, İlköğretim Programında vazgeçilmez bir noktadadır. Bu nedenle sosyal bilgiler eğitim programının çağdaş olan sosyal

bilgiler anlayışı yönünde hazırlanması ve ilerlemesi lazımdır. 2004 dünyadaki eğitim sistemlerini etkisi altına alan yapılandırmacı anlayış çerçevesinde Türkiye’de de öncelikle ilköğretim, sonrasında orta eğitim programları geliştirilmiştir (Doğanay, 2008). Sosyal bilgiler, bireyin toplumsallaşmasını ve çevre ile etkileşimini sağlamak amacıyla zaman zaman geliştirilmiş ve düzenlenmiştir.

2.4.SOSYAL BİLGİLERİN ÖNEMİ VE TOPLUMSAL UZAKLIKLA İLİŞKİSİ

Sosyolojinin araştırma alanına baktığımız zaman toplum, kültür, sosyal ve kültürel değişme, sosyal kurumlar, sosyal statü, toplumsal görev gibi kavramların olduğunu görebiliriz. Sosyoloji bilimi; toplum yaşamını sürdüren bireyi, grupları, kurumları, bunlar arasındaki bağı ve etki olaylarını, yine bunların neden olduğu sorunları ve meseleleri, ilişkiler sistemi kurarak araştıran bir bilim dalıdır. Çalışma alanı, sosyal bilgiler dersinin kapsamıyla yakından alakalıdır (Şahin, 2016). Sosyoloji ve sosyal bilgilerin kapsamına giren kültür, sosyal değişme, toplumsal rol, bireyler ve gruplar arası etkileşim gibi kavramlar toplumsal uzaklık kavramını ilgilendiren şemalardır. Toplumsal uzaklığı değerlendirmede sosyal bilgiler ve sosyolojinin büyük katkısı olmuştur.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin beklentileri küreselleşme ile beraber değişim göstermiştir. Küreselleşme olayının etkisiyle dünyada farklı kültürlerin bulunduğu, aynı toplumda yaşayan farklı toplulukların hak talep etmesiyle beklentiler büyük ölçüde değişmiştir. Sosyal Bilgiler öğretmenleri toplumda zıt olan ve çatışan beklentilere meydan okumak, farklılıkların varlığını desteklemek, toplumsal bütünlüğü korumak ve küresel görüş yönlerine katkı sağlamak gibi olaylarla çok sık karşılaşmaktadır ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin bu tür olaylarda sorumluluklarının bilincinde olması lazımdır (Yazıcı, 2016, s.71). Yani sosyal bilgiler bireyin farklılıklara saygı göstermesine imkân sunması açısından bir araçtır ve bireyin çeşitli kültürlerle karşı doğru bir tutum takınması yönünden önemi büyüktür.

Akdağ (2014) İlköğretim okullarının genellikle hedefinin, öğrencileri millet bilinci çerçevesinde iyi bireyler olarak yetiştirmek, öğrencilerin sosyalleşmelerine, çağın ihtiyaçlarına uyum sağlamak olduğunu, ülkemizde Sosyal Bilgiler programının ilk önce etkin ve üretken bireyler yetiştirmeyi hedeflediğini belirtmiştir.

İlköğretimde temel derslerden biri olan Sosyal Bilgiler dersi programının ülkenin geleceği için önemi büyüktür. Bunun için programın her bir parçasının dikkatle hazırlanması ve uygulama koşullarının doğru belirlenmesi lazımdır. Sosyal Bilgiler dersi ile öğrenciler toplumun sorunlarının ne olduğunu öğrenir, bireyler arasındaki ilişkileri anlar, üzerine düşen sorumlulukları kavrar ve evrensel ve yerel olan değerleri öğrenmelerine katkı sağlar. Bu nedenle insanın kişiliğinin gelişmesinde, topluma uyum sağlayabilen, üretken ve yararlı insan olarak yetişmesinde net olarak önemli bir yeri vardır (Aykaç, 2007).

Sosyal bilgiler, öğrencilere evrensel ve milli değerlerle alakalı ve toplumda var olan kuruluşlar hakkında bilgiler verir, beceri, tutum ve değerleri kavratır onların hayatlarını ikame ettikleri toplumun kültürel mirasını ve sahip olduğu değerleri iletir ve iyi bireyler olarak yetiştirmelerini hedefler (Bilgili, 2009). Bu amaçlardan da anlaşılıyor ki sosyal bilgiler, bireyin geçmişi ve geleceği için önemli bir yere sahiptir. Yani toplumun sürekliliği ve gelişmesi için sosyal bilgilerin katkısının çok olduğu söylenebilir.

2.5.TOPLUMSAL UZAKLIK NEDİR?

Topluluk bağları, yakınlık dereceleri yoluyla inşa edilen bağlardır. Bir toplumsal yapıda farklılıklar, farklı özellikler bulunur fakat farklılıklardan çok yakınlıklar, uyumlu birlik ve beraberlikler toplumun varlığının sürdürülebilmesi yönünden daha çok önem taşır. Bu uyum sayesinde toplumda insanlar tüm farklılıklara rağmen bir arada barış içerisinde varlığını sürdürür ve onların istedikleri hedeflere ulaşmaları daha kolay olur. “Toplumsal Uzaklık” kavramını; bir toplumda yaşayan bireylerin farklı özelliklerine rağmen kendi içinde oluşturdukları uzlaşma durumunu, yaşanan olumsuz durumlar çerçevesinde değerlendirerek uzaklaşmaya dönük benimsemeye döktükleri ve bununda düşünce yapısını etkileyip davranışlara dönüştüğü uzaklaşma öncesi ilk evre olarak tanımlayabiliriz. Buna göre bir toplumun sürdürülebilmesi o toplumu meydana getiren kişi ve grupların birlik olmasına bağlıdır(Avcı, 2013). Toplumsal uzaklık içinde farklılık ve uzlaşmayı birlikte barındıran bir kavramdır.

Toplumda yaşayan bireylerin zihinlerinde oluşturdukları şemaya göre yabancı bilgilerle karşılaştıklarında, toplumun her alanında kendini gösteren farklılıkları anlamaya yönelik fiziksel zihinsel psikolojik özelliklerinin benzerlik ve farklılıklarına göre

değerlendirme yapmasına, var olan uyum sürecine karşı göstermiş oldukları yakınlık derecesinin ölçütü olarak gösterilen mesafeye toplumsal uzaklık denir.

Toplumsal uzaklık kavramının bir parçası olan sosyal farklılaşmanın fonksiyonel, geleneksel, kurumsallaşmış ve rekabetçi farklılaşma olmak üzere dört büyük biçiminden bahsetmek mümkündür. Fonksiyonel farklılaşma insanların sahip oldukları becerilerin, var olan seviyelerinin ve yönelimlerinin farklılığı ile alakalıdır. Geleneksel farklılaşma toplumda karşılaşılan farklı durumlarda kişilerin ne yönde hareket edeceklerine yönelik kuralları gelenekleri var kılan bir farklılaşmadır. Kurumsallaşmış farklılaşma mesela ordudaki çalışma örgütlerindeki ast-üst sıralanmaları gibi statüsel sıra ve derece farklılaşmasıdır. Ve son olarak da rekabetçi farklılaşmasına bir ferdin ya da grubun göstermiş olduğu başarının, ötekilerin başarısızlığını göstermesi yönünden gerçekleşen bir farklılaşma denilebilir (Eroğlu, 2000, s.176). Farklılaşmanın çeşitli alanlarda kendini gösterdiğini söyleyebiliriz. Yetenek olarak herkes birbirinden farklıdır. Kiminin müzik, kiminin resim, kiminin spor vb. alanlarda farklı yetenekleri vardır. Farklılık hayatın her parçasında en küçük detaylara kadar bile vardır. Ama burada olması gereken durum ise bu farklılıkların avantajını kullanıp, bir bütünlük içerisinde yaşamaya çalışmaktır.

Toplumsal Uzaklık ve Duygusal Yönelim ilişkisi; Çoğu grupların "biz"i "onlar"dan ayıran toplumsal uzaklık kuralları vardır. Sosyoloji literatüründe yaygın kanıya zıt olarak, bu kuralcı ayrımlar, topluca tanındığında bile, tek düze bir şekilde grup üyelerinin duygusal yönelimleri ile her zaman örtüşmez. Bir grubun normatif olarak yakın üyeleri arasındaki ilişkiler her zaman sıcak ve arkadaşça olmayabilir; normatif olarak uzak gruplar bazen sevgi ve saygı objesi olabilir. Her bir tip, belli durumlarda ortaya çıkma eğilimindedir ve farklı duygusal yönelimleri tetikler. Bu tipoloji genel bir teori yerine geçmez, ancak normatif olarak uzak gruplara karşı duygusal yönelimlerin neden farklı şekiller aldığını araştırmayı ve daha genel konuşmak gerekirse, toplumsal uzaklığın farklı boyutları arasındaki ilişkiler için daha fazla araştırmayı teşvik etmede ön görüş sağlamayı amaçlamaktadır (Karakayalı, 2009, s.538). Her grubun tipoloji farklıdır. Dışarıda bütün olarak duran, uyum içinde çalışan gruplar bile kendi içerisinde farklılıklar gösterir.

Toplumsal Uzaklık ve Statü ilişkisi; dışarıdan bakıldığında, herhangi bir zamanda bireyler arasında var olan her hangi bir ilişkiyi anlamak toplumsal uzaklık ve statü olmak üzere iki temel kavramın kullanımını gerektiriyor. Eğer bu iki kavramın, açık olmayan yorumsal

kullanılabilirliğinden başka herhangi bir şeyi varsa, o da onların davranışın kendisinin ham verileri açısından tam olarak tanımlanmak zorunda olmasıdır ki daha çok veya daha az olanın değerlendirmeleri en azından doğrudan belirlenebilsin. Bu tür bir işlem, sağduyu meselesi olarak, bütün sosyal iletişim sürecinde herkes tarafından günlük olarak gerçekleştirilir. Her birey iletişime geçtiği herkes ile kendisinin arasında var olan toplumsal uzaklık ve göreceli statü ilişkisini bir noktaya kadar kesinlikle bilir. Hazır kavramlar olarak toplumsal uzaklık ve statü, bireyin sosyal dünyasının kontrolü ve anlaşılabilmesi için önemlidir. Eğer, sosyal uzaklık yatay statü ise dikey bir çizgide gösterilirse, sonrasında merkez olarak alınan herhangi bir bireyin sosyal dünyası da, herhangi bir zamanda kesin ve belirlenebilen nokta konumunu teşkil eden sosyal çevrenin her bir üyesinin içindeki daire tarafından temsil edilir. Bu noktalar yenilenen iletişimlerin etkisi altında sürekli bir şekilde yer değiştirmektedir; bu durum özellikle karakteristik olarak ilişkilerin akış halinde olduğu gençlik döneminde daha doğrudur (Runer, 1937, s.430). Birey belirli bir noktaya kadar diğer insanlarla kendi arasındaki toplumsal uzaklık boyutunu bilir. Toplumsal uzaklık kavramını bilmesi bireyin sosyal ilişkileri için önemlidir. İlişkilerinin akışını kontrol eden birey, karakteristik olarak uyumlu davranışlar gösterecektir.

Toplumsal Uzaklık ve Güç; Biz kişiler arasındaki asimetrik bağımlılığın, yüksek güce sahip bireylerin düşük güce sahip olanlarından daha uzak hissettiği asimetrik toplumsal uzaklık ürettiğini öne sürüyoruz. Bu bakış açısından, gücün (a) sosyal karşılaştırmayı, (b) etkilemeye yatkınlığı, (c) zihinsel durum çıkarımı ve duyarlılığı ve (d) duyguları nasıl etkilediğini hakkındaki tahminlerimizi söylüyoruz. Daha sonra yüksek güce sahip bireylerin daha kapsamlı tecrübe edilmiş toplumsal uzaklıklarının onları nasıl daha soyut zihinsel temsillerle meşgul ettiğini açıklıyoruz. Bu yorumlama seviyesinin aracı olan süreci, gücün (a) hedef seçimi ve takip, (b) çekicilik ve yapılabilirlik kaygısına olan dikkat, (c) öznel kesinlik, (d) değer-davranış benzeşmesi, (e) irade ve (f) kişi algısını nasıl etkilediği hakkında tahminler üretiyor. Biz hem tahmin edebileceği şeyi hem de direk olarak önerilen mekanizmayı destekleyeni kanıttaki sınırlarını belirterek, gücün yaklaşım/engelleme teorisini tekrar değerlendiriyoruz. Sonuç olarak, toplumsal uzaklık perspektifinden güç üzerine çalışma için arabulucuları ve metodolojik tavsiyeleri tartışıyoruz (Magee ve Smith, 2013, s.158).

Azınlık Grupları ve Toplumsal Uzaklık; Azınlık gruplarına karşı önyargı içeren davranışlar içgüdüsel veya doğuştan gelen bir şey değildir. Ancak, bunların çocukluğun

oldukça erken döneminde öğrenildiği veya edinildiği bilgisi, Amerikalı sosyolog ve psikologlar tarafından şimdilerde genel olarak temel çalışma varsayımı olarak kabul edilmektedir. Öğrenilen kaçınma ve ayrımcılık durumunda kendisini daha sık ifade eden bu olumsuz tutumlar vasıtasıyla bu işlemler henüz yeterince anlaşılamamaktadır. Sosyal yapının mutlak unsurlarından, toplumumuzun temel düzenlemelerinde bazıları bu tür tutumların oluşmasında temel bir öneme sahip olabilir. Önyargı ve ayrımcılık uygulamalarının temelinde yatan tutumların ne derecede olduğuna, toplumumuzun bu yönlerinin ayrımcılığın ve önyargının gelişmesi veya sürdürülmesindeki sebeplerine etki etmektedir. Önyargının kendisini manipüle etmeye başladığı, hatta çocuklukta önyargının gelişmesinin etkili olduğu durumlar ve deneyimlerle ilgili yaşla alakalı yazılı kaynaklarda hala bir ihtilaf bulunmaktadır (Neprash, 1953, s.207). Önyargılar toplumsal uzaklığın boyutunu büyötmektedir. Eğer önyargılar olmadan iletişim kurulursa ve karşıda ki farklı durum veya davranış anlamaya çalışılırsa daha sağlıklı ilişkiler kurulur. Çocuk yaşta önyargı ve empati eğitimi ile bu durum daha kolay hale gelecektir.

Toplumsal Uzaklık ve Dil ilişkisi; Herhangi bir dilde, nesneler arasındaki uzaklık da dâhil olmak üzere, mekânsal uzaklığı tanımlayan sayısız yol vardır. İnsan rutin olarak 'yakınında, yanında ve kenarında' gibi kelimeleri yakın olan mekânsal ilişkileri, 'uzak, uzakta ve ötesinde' gibi kelimeleri ise uzak olan mekânsal ilişkileri tanımlamak için kullanır. Toplumsal uzaklık da dâhil başka tür uzaklıkları ifade etmek için de aynı mekânsal terimleri kullanılır. Örneğin insanlar arkadaşlıkla ilgili iletişimde onlara ne kadar yakın veya uzak hissettiklerini ifade etmek için mekânsal dil kullanırlar. Sadakatlerini, kaygılarını ve sevgilerini, "Senin yanında olacağım.", "Zor zamanlarında sırtını bana dayayabilirsin." ve "Biz yakın arkadaşız." gibi yakınlık atfeden mekânsal dil ile iletirler. Reddetmeleri, ihanetleri ve azalan ilgilerini, "Bana sırt çevirdi.", "Son zamanlarda uzak duruyorsun." ve "Birbirimizden kopuyoruz." gibi uzaklık ifade eden mekânsal dil ile ima ederler (Matthews ve Matlock, 2011).

Toplumsal Uzaklık ve Önyargı Seviyesi; Toplum psikologları, ayrımcılığı ve önyargıyı ölçmek için bazen yaygın bir kavram olan 'toplumsal uzaklık' kavramını kullanmışlardır (Bogardus 1928,1959;Ethington 2007:Akt.Francis, Santosh, Robbins ve Vij, 2009, s.243). Bu kavram fiziksel ve mekansal yakınlık ve daha da mecazi bir ifade ile sosyal sınıf ya da sosyal mekandaki farklılıkları işaret eden bir anlayış olarak algılanır. Temeldeki

teori; ön yargının, insanların dış bir gruba ait farklı yakınlık seviyelerindeki üyelere karşı hissettiği rahatsızlıkla ilgili olduğunu varsayar. Araştırmacılar önyargının seviyesini, mekânsal (aynı bölgede yaşamak, aynı restoranda yemek yemek, başörtü takmak) ya da sosyal (aynı okula gitmek, evlilik yoluyla akraba olmak) yakınlığın farklı seviyelerini belirleyen araçlar oluşturarak ölçer. Toplam ölçekler, düşük toleransın söz konusu grubun korku, önyargı veya temelde yatan ayrımcılıkla eşitlendiği varsayımı üzerine oluşturulur (Francis, Santosh, Robbins ve Vij,2009, s.243).

Toplumsal Uzaklık ve Mekansal Uzaklık; Farklı toplumsal statülerdeki insanların birbirinden ayrılması, kentsel alanlardaki yerleşimsel farklılaşmanın en önemli bir boyutudur (Timms, D.W.G.,1971:Akt.Morgan, 1974). Genel olarak söylemek gerekirse, ne kadar iki grup arasındaki sosyo-ekonomik statü içindeki farklılık ne kadar büyük olursa, mekansal uzaklık o kadar artmaktadır (Hatt, 1950:Akt.Morgan, 1974). Bu durum genellikle toplumsal tabakalaşma teorisi ile açıklanmaktadır. Mekânsal uzaklık sosyal ilişkinin en önemli türleri için önemli olan yüz yüze iletişim ihtimalini etkilemektedir. Sonuç olarak, mekânsal uzaklık, gruplar tarafından kendileri ve diğerleri arasındaki toplumsal uzaklığı artırmak veya azaltmak için kullanılmaktadır. Sosyal olarak değişken bir toplumda kendi pozisyonlarından korkan yüksek statü gruplarının üyeleri, kendileri ve daha düşük statülü gruplar arasındaki mekânsal ve toplumsal uzaklığı en üst seviyeye çıkartmaya çalışmaktadır. Bunun sonucu olarak, daha düşük statüdeki grupların bireyleri, bunun aksine kendileri ve daha yüksek statüdeki gruplar arasındaki mekânsal uzaklığı en aza indirmeye çabalamaktadır. Fakat sosyo-ekonomik gruplar arasındaki ayrımın bağıl derecesini genelleştirecek yerleşimsel farklılıkla alakalı çalışmaların sayısında çok az bir çaba vardı. Bu çalışmaların sayısı, en yüksek ve en düşük statüdeki grupların biri diğerinden en fazla uzaklaşmış olduğu sürece, mekânsal uzaklık toplumsal uzaklıkla artmakta genelleştirmesini etkilemeden çok fazla değişebilir (Morgan, 1974, s.293).

Toplum bilimciler sık sık fiziksel alan açısından sosyal davranışı tartıştılar. Bu çalışmalardan bazısı, bir grubun üyelerinin diğer grubun üyelerine karşı takındığı tutumlara odaklandı. Bu, iki veya daha fazla toplumsal grubun arasında olan uzaklığı betimleyen toplumsal uzaklık terimi içinde uygun bir şekilde ifade edildi (Bogardus, 1933:Akt.Matthews ve Matlock, 2011).

2.6.TOPLUMU ETKİLEYEN UNSURLAR VE TOPLUMSAL ETKİLEŞİM

Hiçbir kültür, değişim sürecinin dışında kalamıyor. Örneğin günümüzün gençliğini ele aldığımızda, birçok konuda kendilerini yetiştiren ebeveynlerinden farklı düşünüyorlar. Onların aktardığı kültürel değerleri, olduğu gibi almak yerine, zamana uydurarak benimsiyorlar. Büyük ölçekli kültürel değişimin üç ana kaynağı var:

1.Doğal çevrede yaşanan değişiklik: Örneğin hava olaylarında meydana gelen değişim, doğal çevrede bulunan kaynaklarda gerçekleşen kıtlık, insan sayısında meydana gelen ani artma ya da azalmalar, bireyleri değişime ayak uydurmaya zorlamaktadır.

2.Kültürel Temas: Değerleri, kuralları ve teknolojileri birbiriyle aynı olmayan kümeler arasındaki temas kültürel değişmeye neden olabilir. Kültürel temas, iyi niyetli, kötü niyetli, isteyerek, istemeyerek, çok taraflı veya tek taraflı olabilir.

3.Keşif ve İcatlar: Keşif önceden var olan bir alandaki bilginin bulunmasıdır(Bozkurt, 2015, 107). Her kültür birbirinden farklıdır ve çeşitli nedenlere bağlı olarak da değişmeye devam etmektedir.

Toplumsal gerçekliğin sil baştan değiştirilmesi değil, yeniden türetilmesi olarak tanımlanan kültür kavramı oldukça değişik şekillerde tanımlanmıştır. Tanım çeşitliliğinin nedeni, sosyo-kültürel gerçekliğin çok boyutlu ve dinamik yapısıdır. İç içe geçmiş dinamik örüntülü evrende, herhangi bir kültürün başka kültürlerle kapalı olarak ayakta kalması mümkün değildir (Özhan, 2006, s.8). Kùltürler kapalı değildir. Kùltürler birbirlerinden etkilenirler. Kùltürün bu özelliği toplumsal uzaklığın boyutunu daraltır. Çünkü birey diğer toplumlara açıktır ve farklılığı kabullenir.

Toplumsallaşma olgusu her toplumda var olan planlanmış ve planlanmamış, kendiliğinden gerçekleşen sürecin etkisiyle bir gruptan ötekine değişim gösterir. Çoğu ülkede, toplumsallaşma bireyin doğumu ile yirmi bir yaşları arasında yoğun olarak gerçekleşmiştir. Ve bu süre zarfında birey ailesinin, okulunun, çevresinin etkisini yoğun olarak hisseder. Resmi olmayan etkilerin kaynağı ise yaşlıları, beraber oyun oynadığı akranları, arkadaşları ve samimi dostlarıdır (Ergil, 2012, s.52). Toplumsallaşma birey için önemlidir ve ailede başlayarak devam eder.

Bir sosyal bilim olarak sosyolojinin temelinde önemli iki kavram vardır: “Toplum” ve toplumda meydana gelen “ Sosyal olaylar”. Toplumu oluşturan başlıca üç şartın gerekliliği söylenebilir:

a. Biyolojik-Fiziksel şartlar: Toplum öncelikle bir çokluğu yani birden fazla insanın bir arada bulunmasını ifade eder.

b. Psikososyal Şartlar: Ortak bir alanda yaşayan insanların toplum şekline gelebilmesi için bu insanlar arasında birçok yönden, hedefli ve yoğun sosyal ilişkilerin ve çift taraflı etkileşim olayının gerçekleşmesi gerekir.

c. Zaman Şartı: Toplumun sürekliliği vardır ve toplumun bir zaman boyutu söz konusudur (Yaka, 2011, s.15).

Tablo 1: Birlikler ve menfaatler arasındaki ilişki (Kocadaş, 2016, s.102):

Birlikler(gruplar)	Karakteristik Müesseseler	Hususi menfaatler
Aile	Evlilik, yuva, veraset	Cinsiyet, akrabalık
Kolej	Ders ve imtihan sistemi, mezuniyet	Öğrenme, işe hazırlık
İşletme	Ortaklık	Kar

Tablo 1’de birlikler ve menfaatler arasındaki ilişki gösterilmektedir. Toplumda yakınlık dereceleri vardır ve bunların bağlı olduğu kurumları bulunur.

İbnHaldun’un bu kavram ile kastettiği anlam, birlik ruhuna dayalı kuvvettir. İbn Haldun asabiyetin ilk kaynağının akrabalık ve soy olduğunu söylüyor. Durkheim toplumsal farklılaşmayı ve dolayısıyla değişmeyi iş bölümünün gelişmesine bağlamaktadır. İş bölümünün gelişmesi ise nüfus artışı ile doğru orantılıdır (Kongar, 1995).

Toplumlardaki yapı, yaşantı ve değişimi etkileyen sadece sosyal bilim alanına giren gerçeklikler değildir. Doğal bilimlerdeki gelişmeler, teknolojik yeniliklere dönüşecek toplumun temel kurumlarını ve değerlerini kısa sürede etkiler hale gelebilmektedir. Toplum hayatındaki hızlı değişim ne adına olursa olsun bizi daha esnek düşünmeye ve davranmaya zorlamaktadır. İnsanlar, kültürler, hatta medeniyet yeni icatlardan etkilenmektedir (Solak, 2004, s.29).

Her toplumda insan ilişkileri ve sosyal etkinlikler saygı, görgü ve nezaket kurallarına uygun olarak düzenlenir. Dolayısıyla her ülkede sosyal yaşam, bu kurallarla biçimlenmiştir. Ancak söz kuralları törensel ve biçimsel olmaktan çok, sosyal yaşamda insan ilişkilerini kolaylaştıran; insanların birbirlerine saygı duymalarını sağlayan; karşılıklı sevgi ve saygı, incelik, iyilik, güzellik, sevimlilik, içtenlik, anlayış ve hoşgörüyü dayanan sosyal davranış ve

toplumda birlikte yaşamının ortak kurallarıdır. Toplum içinde saygın, uygun, olumlu ve uyumlu olarak yaşamak için sosyal davranış kurallarını oluşturan saygı, görgü ve nezaket kurallarının herkes tarafından bilinmesi ve kurallara uyulması gereklidir (Aytürk, 2007,s.1-2).

Toplumbilimi toplumsal yaşamı inceler. Toplumbilimcinin bir toplumsal olguyu anlamak için girişeceği çözümleme işleminde kullanabileceği birkaç değişkene örnek olarak şunlar gösterilebilir:

Tablo 2:Toplumsal değişkenler Tablosu

Toplumsal bir olguyu açıklamak için onun oluşumunda payı ve derecesi aranan seçilmiş bazı toplumsal değişkenler	Toplumbilimcinin gözlemlediği bireylerarası davranış farklarına örnekler
Cinsiyet	Kadın ve erkeklerin davranış farkları
Yaş	Çocuklar, gençler, orta ve yukarı yaş grupları arasındaki davranış farkları
Yerleşme Yeri	Köy-kent, büyük-küçük kent, gecekondu-kent merkezi gibi ayrı yerlerde oturanların davranış farklılıkları
Kültür	Çeşitli küme ve toplumlarda görülen toplumsal değer, gelenek ve inanç farklılıkları

Bu değişkenler yüzlercesi arasında sadece birkaç sınırlı örnektir. Bunlar sayesinde, insan davranışlarının bir toplumdan diğerine, bir zaman diliminden ötekine niçin farklılıklar gösterdiği anlaşılabilir, olayları açıklamada veri olarak kullanılabilir. Toplumbiliminin başlıca amacının bireyleri kümeler halinde bir arada tutan ve tutmayan koşulları, toplumdaki değişmelerin, dönüşümlerin nedenlerini anlamak ve açıklamak olduğu söylenebilir (Ergil, 2012, s17-19).

2.7.KİŞİLER ARASI İLETİŞİMDEKİ FARKLILIKLAR

Kaya (2014) kişilerarası iletişimin kültüre göre önemli farklılıklar gösterebildiğini ve kendini beden dili, değer yargıları, bakış açısı gibi iletişimde önemli olan pek çok faktör kültüre göre farklı şekilde gösterdiğini belirtmiştir. Örneğin ABD’de herhangi biriyle arkadaş olduğunuzda sizden bu arkadaşlık için fedakârlık yapmanız beklenmez. Diğer yandan Orta Doğu, Asya ve Latin Amerika gibi ülkelerde arkadaşlıklar için fedakârlık yapmak

arkadaşlığın ayrılmaz parçalarından birisidir. Bu örnekte görüldüğü gibi kişilerarası ilişkiler, bireyci ve toplulukçu kültürlerde farklılaşmaktadır.

Toplumsal dilin ilişki boyutunda jestlerin, mimiklerin ve bedenin duruşunun bilinçli bir şekilde kullanılması her insanın kültürünün parçasını meydana getirmektedir. Birbirlerine benzer jestler farklı bölgelerde tamamen karşıt bir anlama sahip olabilmektedir. Örneğin kafayı sağa sola sallamak Yunanistan'da ve Bulgaristan'da reddetme anlamına gelmektedir. Avuç içini aşağıya doğru sallamak Asya ve Afrika'da bir yere çağırılma anlamına gelir (Kalyon, 2012). Farklılıklar hakkında bilgi sahibi olmak diğer insanlarla daha sağlıklı ilişkiler sağlayacaktır.

İlişkilerde söz konusu olan uyumsuz amaçların bileşenlerinden biri uyumsuz değerlerdir. Değer uyumsuzluğu pek çok nedenle gerçekleşebilmektedir. Kuşaklararası farklılıklar bunlardan biridir ve toplumsal değişim süreciyle ilişkilidir (Gözcü, 2008, s.47).

2.8.TOPLUMSAL DEĞİŞME ve ÇOK KÜLTÜRLÜLÜK

Sosyal değişme, sosyal hareketlilik ve sosyal farklılaşmayı da artırır. Değişimin birey üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkileri gözlenmektedir. Değişim bireylere yeni teknolojik imkânlar sunarak ve çeşitli avantajlar, kolaylıklar sağlayarak onları eskiye oranla daha mutlu edebilir. Öte yandan yerleşmiş usulleri, alışkanlıkları ve yaşam biçimlerini değişikliğe uğrattığı için bireylerde korku ve kaygılar yaratmakta dolayısıyla onları tedirgin etmektedir. Bu da değişimin birey açısından olumsuz cephesidir (Yaka, 2011, s.54). Örneğin yeni bir mesleğe başlayan biri için bu değişim güzeldir. Sevmediği bir şehre taşınan biri için ise bu değişim olumsuz bir durumdur.

Çok kültürlü eğitim kavramının son dönemlerde eğitimle ilgili çalışmalarda önemli bir yere sahip olduğu bilinmektedir. Önceden tarım toplumundan, sanayi toplumuna, daha sonra da bilgi toplumuna geçişin, meydana gelen göçlerin ve ülkeler arasında, ekonomik, sosyal vb. hedeflerle meydana getirilen bütünlüklerin bu kavramın önemini daha da arttırdığı söylenebilir. Toplamlar bu dönemde, yerellikten evrenselliğe geçiş yaşamaktadırlar. Toplamların yaşadığı bu durum eğitim için evrensel özelliklere sahip ilkelerin meydana getirilmesini ve değişik kültürlerin tanınarak, farklı kültürler arasında meydana gelen ilişki sürecinin hız kazanmasını mecburi hale getirmiştir (Cırık, 2008).

Sosyolojinin bir bilim olarak kuruluşundan, başka deyişle 18.yy'dan önce insanlar, bir yandan “belirli bir doğa parçası üzerinde yaşabilmek için insanlar nasıl bir arada olmalıdırlar?” sorusuna cevap aramışlar; diğer taraftan genel olarak toplumsal düzen ilkelerini düşünmüşlerdir. Dolayısıyla insanları, bir yönüyle insan-doğa ilişkileri ve diğer yönüyle insan-insan ilişkileri üzerinde düşünmeye ve düzenlemeye itmiştir. Aslında toplumsal gerçeği anlamaya ve onun sorunlarını çözmeye yönelen toplumsal düşünce tarihi insan düşüncesi kadar eskidir (Yıldız, 2013). Toplumsal değişme sosyolojinin boyutlarını ilgilendirmektedir.

Sosyal değişmeler topluluğun varlığını sürdürebilmesi için hayati önem taşımakta olup, kültüründe ve çeşitli kurumlarında ortaya çıkan değişikliklerle başlayıp topluluğun yapısını ve yaşantısını her yönden etkileyebilmektedir. Bu değişmeler yavaş veya çabuk, yumuşak veya sert, sürekli veya süresiz planlı veya plansız olabilir ancak her durumda mutlaka toplum yapısında değişmelere yol açar (Solak, 2004, s.33).

Bir kaç kaynaktan son zamanlarda ekonomik olduğu kadar, sosyal ve kültürel unsurları kapsayan sınıf analizinin yenilenmesi için bilgiler alındı. 'Sosyal alan' ne hiyerarşi benzetmesi, ne de önceliği belirleyen bu yapının bir doğası olarak muamele görmez. Bunun yerine, bu alan, sosyal yakınlık ve uzaklık ilişkilerine artıracak sosyal etkileşimleri-arkadaşlık, ortaklık ve kültürel benzerlik kalıpları-haritalayarak tanımlanıyor. Ayrımsal ilişki uzun zamandan beri toplumsal hiyerarşinin temeli olarak görülmekte, fakat sıradan yaklaşım ilk olarak, bir kaç gruptan oluşan bir yapıyı tanımlamak ve sonrasında onlar arasındaki sosyal etkileşimi araştırmaktır. Toplumsal uzaklık yaklaşımları, bu yapının doğasını belirlemek için etkileşim modellerini kullanarak bunu tersine döndürmektedir. Ayrımsal ilişki, toplumsal gruplar veya toplumsal gruplar ile sosyal araçlar arasındaki uzaklıklardan olan bir sosyal alan içinde yakınlığı tanımlamanın bir yolu olarak görülmektedir (Bottero ve Prandy, 2003).

Gruplar pasif değildir kültür gibi gayet aktiftir. Gruplar çoğalır azalır, kuvvetlenir, güçsüzleşir, çözülür ve dağılır. Sabit değildir, değişir. Birbirine dönüşebilirler. Yolculuk yapan üyeler bir grubun geçici üyeleridir, fakat bu yolculuk sırasında evlenmeye karar verilirse de aile olurlar ve kalıcı ve devamlı bir gruba dönüşebilirler. Gruplar birey ve toplumbilim yönünden oldukça önemlidir. Çünkü kültürlerin özellikleri, nitelikleri gruplar da büyük oranda bulunur (Güvenç, 2011). Yani bireyler belli grup özelliğine bağlı kalmazlar, bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde farklı grup üyeliklerine geçiş yapabilirler.

2.9.KÜLTÜR VE TOPLUM İLİŞKİSİ

Bu bölümde ele alacağımız “kültür” kavramı, sosyolojide en çok kullanılan kavramlar arasındadır. Günlük yaşamda kültür kavramını kullandığımız da, bunun genellikle zihindeki yüce şeylere (sanat, edebiyat, müzik, resim...) eşdeğer olduğu düşünülür. Ancak sosyolojide kullanılan kültür kavramı bu etkinliklerin yanında çok daha fazlasını işaret etmekte, toplum üyelerinin ya da toplumdaki grupların yaşam biçimlerine göndermede bulunmakta, giyimden evliliğe, aile ilişkilerinden çalışma kalıplarına, dinsel törenlerden boş zaman etkinliklerine kadar yaşamla ilgili tüm rutinleri içine almaktadır. Kapsamı çok zengin olan kültür kavramının genel yapısı, kavrama ilişkin farklı kişilerce yapılan tanımlar, kavramın nasıl değerlendirilmesi gerektiği bu bölümde yer alan konular arasındadır (Özhan, 2006, s.14). Cunbur (1981) kültürü; bir şeyleri okumak, okuduğunu anlamak, görebilmek, görebildiğinden anlam çıkarmak, düşünmek, zihni terbiye etmek olarak tanımlamıştır.

Kimine göre kültür kavramı pek çok ülkeyi kapsadığı gibi bir ülkenin milli sınırları içinde birçok değişik kültür alanları olabilir. Ve kullanılan sınıflama kıstasları vardır. Ve bu kıstas ve özelliklere göre tarih, coğrafya, dil, din, ekonomi açısından farklı kültür kümeleri girebilir(Güvenç, 2010, s.109).

Kültür kavramının birçok anlamı bulunur. Aslında Latince “toprağı işleme” demek olan bu tabir, sonraları Batı Avrupa dillerinde kazandığı “yüksek umumi bilgi” manası ile Türkçe’ye de girmiştir. Kültür her topluluğun kendine mahsus yaşayış ve davranış tarzı olmasıdır. Kültürün bu manası Ziya Gökalp tarafından yapılan tarifte daha açık olarak belirtmektedir: “Kültür, bir milletin dini, ahlaki, hukuki, bedii, lisanî, iktisadi hayatlarının ahenkli mecmuasıdır”. Demek ki, belli bir topluluğa ait sosyal davranış ve teknik kuruluşlar “kültür”ü oluşturmaktadır (Kafesoğlu, 2012).

Kültürlerin hassas yapıları vardır, bu nedenle duyarlı olunmalı ki sağlıklı ve doğru yönde iletişim kurulabilsin. İletişim kurma işlemi de bir yetenektir. En azından olumlu ve doğru iletişim kurma bir yetenektir. Kültürlerarası iletişim kavramı ile yakından alakalı yeterlilik, duyarlılık kavramları asıl olarak kültürlerin birbirlerine adaptasyonunda yeterli ve duyarlı olmanın oranını anlamaya, açıklamaya yönelik temaları barındırır (Karaman, 2018).

Tüm karmaşık ilişkileri açıklayabilmek için kültürle gelişmişlik gelişmemişlik kavramlarını karşılıklı irdelemek gerekmektedir. Gelişmiş toplumlarla gelişmemiş toplumların kültürlerinin farklılıklar sergilediği görülmektedir (Sargut, 2010, s.81). Yani

kültürel farklılık arasındaki farklılık çizgilerinden birinin de gelişmişlik ve gelişmemişlik özelliği olduğunu görüyoruz.

Börekçi (2006)'ye göre; Atatürk, “milletin kısa zamanda başardığı çok ve büyük işlerden en büyüğünü temeli Türk kahramanlığı ve yük sek Türk kültürü olan Türkiye Cumhuriyeti'dir.” ifadesiyle belirtirken devletin yalnızca askerî kahramanlıkla kurulamayacağını, bunun yanında binlerce yıllık tecrübenin birikimi olan devlet kurma kültürüne gerek duyulduğunu ifade etmiş, böylece kurtuluş savaşı başladığında milletin bağımsız olma özelliğine güvendiği gibi, cumhuriyet kurulurken de binlerce yıllık devletleşme kültürüne güvendiğini önemle dile getirmiştir. Atatürk'ün kurduğu devlet, ulus-devlet olarak ifade edilmektedir.

Çelikkaya (1993)'ya göre; kültürü farklı yönlerden türlü kısımlara ve kategorilere bölmek mümkündür. Şöyle ki:

1. Genel olarak

a) Genel Kültür: Bireyin yaşamı süresince çeşitli araçlarla etrafından elde ettiği ve çoğunlukla toplu ve düzenli olmayan, yüzeysel bilgilerin bütünüdür.

b) Özel Kültür: Her toplumun kendine has, derinliği ve kurallar bütünü olan, düzenli ve uzmanlık gerektiren bilgi olarak dile getirebiliriz.

2. Değer olarak

a) Maddi Kültür: Bütün sanat eserleri

b) Manevi Kültür: Bir toplumun sahip olduğu din, dil, örf ve adet gibi değerler.

3. Akademik Olarak

a) Okul Kültürü

b) Halk Kültürü

4. Kaynak Olarak

a) Yerli Kültür

b) Yabancı Kültür

5. İnanç Olarak

a) Dini kültür(Din kültürü)

b) Dini olmayan Kültür(dünya kültürü)

6. Kitle Olarak

a) Çoğunluk Kültürü(Ana kültür)

b) Azınlık Kültürü(Alt kültür)

7.Meslek olarak

a) Mesleki Kültür

b) Meslek Dışı kültür

8.Yaş olarak

a) Çocuk Kültürü

b) Genç Kültürü

c) Yaşlı Kültürü

9. Yerleşim Yeri olarak

a) Köy Kültürü

b) Kasaba Kültürü

c) Şehir Kültürü

ve daha bunlara benzer tasnifler yapılabilir.

İnsanların grup olma süreci, ilk önce iç grup olma konusunda bilinçlendirmekte ve bu konuda güçlü hale getirmektedir. Fakat bu iç grup bilinci değişik gruplara karşı oluşturulursa ve bu da yaygınlaştırılırsa birlik halinde hayat sürmeyi olumsuz etkileyeceği bilinmelidir (Karşlı,2013). Yani grup olma bilincini grup içi dinamiklerde kullanmalıyız. Beraber hareket etme eğiliminde olmalı, karşı gruplara yönelik olumsuz tavır ve tutumlardan kaçınmalıyız.

Kültürün başlıca parçaları şöyledir; toplumda var olan kurumlar, sosyal örgütler, toplumda süregelen gelenek ve görenekler, dil, din, sanat ve mimari eserler, tarih, aile, sağlık ve beslenme, eğitim süreci, yerleşmeler ve ekolojik çevre, ekonomi ve teknolojidir(Şahin, 2018).

Kültür; bireylerin doğduğu zamandan başlayarak alınıp, özellikleri itibariyle yoğrulup, harmanlanıp, kişilik kalıbıyla bağdaştırılıp, kişinin karakterine dökülür ve kolay kolay değişmez. Kültür çok küçük yaşlardan itibaren kişinin karakteristik özellikleri ile bir bütün haline gelir. Başka kültürlerle etkileştiğinde az ya da çok, hızlı veya yavaş, uyumlu veya uyumsuz şekillerde sürekli olarak değişir. Ama kişiler ve kurumlar değişme süreçlerine ayak uydurmada zorlanabilirler (Güvenç, 2011). Kültür birçok şeyi içinde barındıran bir kavramdır ve çocuklar küçük yaşlardan itibaren kültür yapılarına göre yetiştirilirler. Kültür hızlı bir şekilde değiştiğinde birey yeni bir şeyle ani olarak karşı karşıya kalacağından zorlanır. Ve kültürel değişim çok fazla olursa, özellikle dışa kapalı toplumlar için içinden çıkılmaz bir

durum oluşur. Bireyler ve toplum için değişim sürecinin yavaş ve az olması değişikliği kabullenme durumunu olumlu yönde etkileyecektir.

İnsan kültürünü üretir ve biriktirir. Netice olarak ortaya kendisi üzerinde önemli etkiye sahip, birey yapısı bir şekiller evreni oluşur. Bu evren kişinin eğitim sürecinde önemli bir görev yüklenir (Sargut, 2010, s.58).Birey kültürü kendi yaratmıştır ve kurallar sistemi geçmişten günümüze insanın kendisi tarafından oluşturulmuştur.

Değişik kültürlerin birlikte hayat sürdürmesiyle ilgili farkındalık oluşturulması ve kararlılık meydana getirilmesi önemlidir. Kültürün temel değerleri, toplumun kendine has özelliğini, karakterini ve kimliğini oluşturur. İnsanlarda biyolojik yönelime göre 12 tane kişilik tipi vardır. İçe kapanık, dışa dönük, kuşkucu, takıntılı, pasif, agresif, bağımlı şeklinde tanımlanan kişilik türleridir. İnsanda birden çok kişilik tipi bulunabilir ama bunlardan baskın olana göre bir tanı konulur. Kültürün sahip olduğu kimlik de, toplumun kişiliği gibi görülür çünkü bir insanda kişilik ne manaya geliyorsa toplum kavramında da kültür o anlama geliyor (Tarhan, 2010, 275). İçe kapanık, özelliğe sahip kişiler öteki kültürlerle biraz daha kapalıdır. Bireyin özelliği dışa dönük ise öteki kültürlerle daha hoşgörülü olabilir. Eğer kişi takıntılı, kuşkucu biriye kendi kültüründen başka bir kültürün varlığını kabullenmesi zor olacaktır. Diğer kültürleri onlara kuşkuyla yaklaşacağı için tanınması zaman alacaktır. Birey pasif bir kişiliğe sahipse sosyal değilse diğer kültürlerle karşı pasif kalabilir ve çok pozitif bakmayabilir. Eğer bir toplumda dışa dönük, aktif, hoşgörülü yapıda olan kişilik tiplerine sahip bireylerin sayısı çoksa öteki kültürlerle karşı tutum daha ılımlı olabilir. Toplumun yapısı öteki kültürleri kabullenir.

Her kültürel topluluk birbirinden farkında olarak ya da olmayarak etkilenebilir. Etkilenmese de özellikle onlarla zıt durumlu bir ilişki içindeyse, onların varlıkları bile bazı inanç ve adetlerini fazlasıyla dile getirerek, kendini onlardan soyutlamasına sebep olabilir. Diğer kültürlerde kendi içlerinde suskun bir şekilde fark edilmeyecek bir varlık meydana getirir ve sessiz bir dış faktör olarak kalmaz. Belki en ilkel olanlar hariç, kültürlerin birbirlerinden etkilendiğini düşünmek zordur. Klasik Atina kültürü bir yandan önceki Atina ve diğer Akdeniz kültürlerinden etkilendiği gibi öte yandan kendisini devamlı olarak Sparta ve Pers kültürlerinden ayırmaya çalışıyordu (Tanrıseven, 2002).

2.9.1. Adaptasyon kavramı

İnsanlar eski zamanlardan beri farklı nedenlerle değişik kültürel bölgelerde bulunmuş, farklı kültürlerle temas etmiştir. Ticaretin artması ve gelişmesi, meydana gelen büyük savaşlarla birlikte bu temaslar çoğalmış küreselleşme ile de sürerek gelişmiştir. Eski dönemlerde başlayan ve değişik kültürleri bir araya getiren nedenler adaptasyon kavramını meydana getirmiştir. Günümüz koşullarında bu süreç daha içinden çıkılmaz bir hale gelmiştir, değişik kültürleri bir araya toplayan nedenler artmış bu da doğal olarak adaptasyon konusuna olan ilginin artmasına imkân tanımıştır (Karaman, 2018).

Balcı ve Gülnar (2011) göre sosyo-kültürel uyum sürecini etkileyen bazı değişebilir faktörler şunlardır:

1. Kültürel Tutumlar: Kültürleşme sürecindeki stratejiler ve bunların ait olduğu kültürel kimlikler
  2. Psikolojik Uyum: Bireylerin yaşadığı depresyon durumları ve hayata karşı oluşturdukları doyum seviyesi
  3. Bireylerarası İletişim: Var olan kültür ile öteki kültür arasındaki arkadaşlık bağları, grupların içinde ve dışında gösterilen davranış biçimleri
  4. İnternet ve Kitle İletişim Araçlarının Kullanımı: İnternet kullanmada odaklanmalar ve kitle iletişim araçlarının hangi türlerinin ne kadar kullanıldığı
  5. Bireysel Farklılıklar: Demografik değişkenler (cinsiyet, yaş, ülkede bulunma süresi, Türkçe dil becerisi ve din) ve kültürlerin birbirleriyle etkileşime girmeden önceki değişkenleri
- Bu gibi değişkenler adaptasyonu etkiler.

2.9.2. Kültürleşme Kavramı

Kültürleşme hem olumlu hem olumsuz süreçlerin çerçevesinde meydana gelen bir süreci ifade eder. Yani kültürleşme belli süreç içerisinde gerçekleşir ve pozitif ya da negatif yönde olabilir. Her bireyin bulunduğu bir kültür vardır ve birey bu kültür içinde diğer bireylerle iletişime geçerek ihtiyaçlarını karşılamak zorundadır. Hayatını sürdürebilmesi için bu bir gerekliliktir. İletişim insanların her alanda yaşadığı sosyal bir süreçtir (Karaman, 2018).

Kültürleşme süreçlerini belirleyen faktörler vardır. Kültürleşme sürecinin sonuçları kısaca şöyledir (Kongar, 1995):

1. **Birleşme ya da Erime:** Burada iki kültür birbirleriyle harmanlanarak ortaya bir ortak kültür çıkartılır. Var olan iki kültür bir kültüre dönüşür.

2. **İçine alma:** Var olan İki kültürden baskın olan çekingen olan kültürü içine alır, Bağımsızlığı yok olan kültür, alt kültür şeklinde varlığını sürdürür.

3. **Yok olma:** Baskın kültür ikinci kültürü tamamen içinde eritir, alt kültür olarak kalmasına izin vermez, yalnızca bir kültür toplumda hâkimdir. Burda mevcut olan kültür ikinci bir kültüre kapalıdır.

4. **Uyum:** Var olan kültür değişime ve farklılığa açık bir kültürdür, Değişmeye izin vererek uyumlu bir şekilde toplumdaki varlığını devam ettirir.

Bütünleşme (Entegrasyon): Kişinin bir yandan kendi kültürünü sürdürürken diğer yandan farklı özelliklere sahip gruplarla da etkileşimde bulunmasıyla iki taraflı bir ilginin var olması durumudur. Bu süreçte hem var olan kimlik korunmak istenir hem de toplumda bütünlük, birlik ve beraberlik sağlanmak istenir. Toplumun bütünleyiciliği ve devamlılığı sağlanmak istenir.

Reddetme: Birey kültürüne değer verir, onu devam ettirmek ister ve öteki kültürlerle de iletişim ve etkileşime girmekten kaçınır (Balcı ve Gülnar, 2011). Yani var olan kültür ya ikinci kültürle bütünleşme sağlayarak ya da ikinci kültürü reddederek toplumda hâkim olur.

Algılama Farklılıkları: Algılama bizim etrafımızda olup bitenlerle ilgili farkında olma bunun bilincinde olma halidir. Yabancılarla etkileşimimizde görüş alışverişimizi etkileyen algıların üç önemli özelliği vardır:

- 1- Algılarımız seçicidir, örneğin çevre ile iletişim kurduğumuzda çevrede var olan bilgilerin hepsini almayız.
- 2- Algılarımız kategoriler içerir. Yabancılarla iletişim kurduğumuzda öğrendiğimiz bilgileri farkında olmadan sınıflara böleriz.
- 3- Katı kategoriler etkili iletişimi engeller. Kategorilerimiz katı olmadığında etkileşime geçtiğimiz farklı kültürden birilerinin karakter özelliklerini fark edebilir, iletişim ve etkileşimimizi yararlı ve olumlu hale getirebiliriz (Zerubavel, 1991:Akt.Karaman, 2018).

2.9.3.Önyargı ve Kültürel Uzaklık

Önyargıları gündelik hayatımızda sıradan olarak kullanırız ve onları iyi ya da kötü bir anlam ifade etmeyen ve kanıta veya deneyime dayanmayan her çeşit “ön fikir” olarak ifade

edebiliriz. Önyargılar zaman zaman önyargı ile baktığımız birey ya da gruplarla iletişimimizde, en hafifinden fiziksel ve ya sosyal mesafe oluşturmamıza sebep olan ve ayrımcılıkla yakından alakalı olan tutumlardır. Birçok bilimsel çalışmanın da belirlediği gibi, önyargı ve ayrımcılık yalnızca belirli bir alandaki tutumumuzla ya da belli bir grupla sınırlı değildir. Bu bilişsel yapı, dünya ile alakalı bütün bir düşünme halini alışlagelmiş bir şekilde ifade eder (Göregenli, 2012).

Önyargılar, günlük yaşamımızda ve ilişkilerimizde olduğu gibi sosyo-politik dinamiklerde de genellikle karşımıza çıkan ve türlü ayrımcılıklara yol açabilen tutumlardır. Beşeri bilimlerden olan psikoloji de uzun süredir önyargı üzerine detaylı araştırmalar yapmıştır (Paker, 2012).

Sosyal mesafe koymanın zıt durumu sosyal (toplumsal) temastır. Toplumsal gruplar arasında temas olması önyargıyı önler, ayrışmanın ve mesafenin çoğalmasına neden olur, ayrımcılığı destekler. Bunların hepsi ‘biz’ ve ‘diğerleri’ arasındaki ayrımın; olumlu ve doğru olmayan genelleyici tutumların pekişme durumunun artmasına neden olur. Bu sebeple önyargıyı aşmanın öncelikli vasıtalarından biri ‘toplumsal temas’ olarak bilinir. Farklı toplumsal gruplardan kişiler birbirleri ile temasa geçtikçe, önyargının ana kaynağı olan yanlış genellemeler anlaşılır, farklılıkların yanında benzerliklerinde varlığı keşfedilir, ‘diğer’ grubun esasında düşünüldüğü kadar Olumsuz olmadığı ve heterojen olduğu görülür (Gürkaynak, 2012).

Her birey belli başlı kişisel özelliklere sahiptir ve bu özellikler öteki kültürler hakkında bilgi sahibi olmayı etkiler. Kültürlerarası yeterlilik özelliği ilk önce farklı kültürel özelliklere sahip bireyleri tanıma ve onları anlama isteğiyle başlar. Kültürel farklılıklara ilişkin olarak bireyin sahip olduğu değerleri, etkileşim tarzı, zaman algısı, hayat görüşü vb. farklılıkların neler olduğunun öğrenilmesi ve etkileşim sürecinde bu özelliklerin üzerinde özenle durulması çok önemlidir (Eğinli, 2011).

Kültürel farklılıklara sahip bireylerin iletişimi farklılıklara saygı duyulması, farklılıkların tanınması ve onlara olumlu yaklaşılması ile sağlanmaktadır. Bu noktaya gelinebilmesi için kültürlerarası duyarlılık, kültürlerarası uyanıklık ve kültürlerarası beceriklilik aşamalarının başarılmaması gerekmektedir:

Kültürlerarası duyarlılık: Kişinin kendi kültüründen başka bir kültüre sahip bireylerle iletişime geçmeden önce, iletişim ve etkileşim sırasında ve daha sonrasında pozitif duygulara sahip olmasını ve değişiklik ve farklılıklara karşı saygı göstermesini anlatır.

Kültürlerarası uyanıklık: Bireylerin sahip olduğu kültürü ve etkileşim kurduğu bireyin kültürünün birbirlerinin düşünce ve duygularını nasıl etkileyeceğini anlamasını ve farklılıkların farkında olmasını ifade eder.

Kültürlerarası beceriklilik: Değişik kültürden birileriyle iletişim kurduğumuzda sözlü ve sözsüz iletişim yeteneklerini kullanarak etkin olmayı açıklar (Kartarı, 2001).

2.10.İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.10.1.Yurt Dışı Araştırmalar

Runner (1937) sosyal mesafenin yorumlanmasında kullanılan bir yöntemi açıklamıştır. Araştırmada her biri ergen deneyiminin ham verilerinden objektif olarak belirlenebilir kriterler ile karakterize edilen, birbirini takip eden yedi ayrı sosyal mesafe bölgesi varsayılmıştır:"sırdış", "samimi", "tanıdık", "aktif grup katılımı", "pasif grup üyeliği" ve "izleyici" bölgeleri. Sosyal mesafenin belirlenmesinde ve iki kızın günlüklerinden ona göre yapılan iki açıklayıcı diyagramın anahtarı verilerek yapılmıştır.

Shermen (1988)'nin "ilköğretimdeki çocuklar arasında mizah ve sosyal uzaklık" adlı çalışmasında; Sosyal kolaylaştırma teorisine dayanan bir hipotez, mizah sosyal çekiciliği kolaylaştırır önerisi test edilmiştir. Dördüncü sınıflardan oluşan üç ayrı sınıf, biri espriliğe ilişkin kişilerarası algıları ve diğerini sınıf sosyal mesafesini ölçen eş derecelendirme ölçekleri olmak üzere iki farklı Likert tipine cevap verdi. Çalışma çoğu yazarın, çocukların kayıtsız etkililiğini doğrulayan birbirlerinin espriliğini ve sınıfsal sosyal mesafesini derecelendirdiler. TV'lerde aynı ve çapraz cinsler arasındaki farklar incelenmiştir. Bağımsız değişkenler: (1) kişilerarası mizah algıları ve (2) sosyal mesafe. Değerlendiricilerin cinsiyetleri ile istatistiksel veriler arasındaki etkileşimler derecelendirdikleri çocuklar ve denekler arasında karmaşık bir ANOVA tasarımı kullanarak incelenmiştir.

Kidwell ve Booth (1977)'un "sosyal uzaklık ve kuşaklararası ilişkiler" adlı çalışmalarının amacı: (1) ırksal ve etnik gruplar arasındaki tutumları incelemek için kullanılan Bogardus'a benzer şekilde, yaş grupları arasındaki sosyal mesafeyi değerlendirmek için bir ölçek oluşturmak; (2) sosyal mesafenin farklı yaş grupları arasındaki kapsamını

değerlendirmek ve (3) yaş ayrımcılığının sosyal mesafeyi açıklamadaki rolünü anlamak. Sosyal uzaklık, tüm yaş grupları arasında, hatta 10 yıllık aralıklarla tanımlanan yaş grupları arasında bile bulunmuştur. Ayrıca, sosyal mesafenin yaş farkının doğrusal bir fonksiyonu olduğu bulundu. Yaş farkı arttıkça (genç veya yaşlı) sosyal mesafe artar. Dahası, insanlar yaşlarına bakılmaksızın yaşlı insanlardan sosyal olarak daha uzak hissediyor görünmektedir. Ve cevap verenler yaşlandıkça daha fazla yabancılaşmış hissetme eğilimindedirler. Her yaştaki insanın yaşlı insanları kendilerine daha az yakın ve daha yabancılaşmış hissettiği anlaşılmaktadır.

Gerullis ve Huber (2018)' in yaptığı derleme, 'Sosyal Mesafe' tanımları ve ölçümleri ile engelli çocukların engelli çocuklara yönelik tutumları hakkında genel bir bakış sunar. Önlemler açık ve örtük yaklaşımları içerir, ancak açıkça, “Bogardus Sosyal Mesafe Ölçeği” (“Bir Sosyal Mesafe Ölçeği”, 1933, 14 Mayıs 2014) araştırmada en çok kullanılan ölçektir. Araştırmada kapsayıcı okul ortamlarında çocukların “Sosyal Mesafe” sini neyin etkilediğine daha derin bir bakış ve ölçülebilir yapılar bulmak için, ilgili tutum anketleri tartışılmıştır. Uzun süredir kullanılan önlemleri ve tutumları bir araya getirmek için kapsamlı bir 'Sosyal mesafe' modeli tanıtılmıştır. Bu model, 'Sosyal Uzaklık' konusundaki klasik görüşü, bu etkileşimle ilgili duygularla etkileşime istekli olma isteği olarak bütünleştirir ve çocukların bireylere ve etkileşimli ortağın ait olduğuna inanılan gruba yönelik tutumlarını içerir. Sonuç olarak bu makale okuldaki çocukların birbirleriyle nasıl etkileşimde bulundukları konusunda daha kapsamlı ve kesin bir önlem alınması gerektiğini göstermektedir.

Chiu ve Graham (2017)'ın “Akran Temelli Bir Kişisel Hikaye'ye Müdahalenin Akıl Hastalığına Sahip İnsanların Kaygı ve Sosyal Mesafeye Odaklanmasına Etkisi” adlı çalışmalarının amacı akran temelli kişisel öyküler müdahalesinin gruplar arası kaygı (yani kendine ve diğerlerine odaklı kaygı) ve sosyal uzaklık üzerindeki etkisini incelemektir. Kişisel öyküler programına katılan üniversite öğrencilerinin (deney grubu) kaygılarının önemli ölçüde azalacağını ve zihinsel hastalığa olan sosyal mesafeyi azalttığını, ancak sadece yeme bozuklukları üzerine bir belgesel izleyen öğrencilerde (kontrol grubu) bu durumun yaşanmayacağını varsaydılar. Ayrıca, akıl hastası bir bireyle etkileşime geçme kaygısının, kendine odaklanmış kaygıdan ziyade, diğerlerine odaklanmaya daha fazla dayandığını, bu yüzden müdahaleler sırasında diğerlerine odaklanmış kaygıyı hedeflediklerini öngördüler. Dahası, diğerleri odaklı kaygıların sosyal mesafe ile yakından ilişkili olduğunu, oysa kaygıyla

ilişkili olmadığını tahmin etmişlerdir. Son olarak, kişisel öyküler programının, en azından yeme bozuklukları belgeseli izlemenin öğrencilerin tutumları üzerinde istikrarlı bir etkiye sahip olduğunu varsaydılar.

2.10.2.Yurt içi Araştırmalar

Aliyev(2011)'nin Farklı Kültürden Gelen Yüksek Öğretim Öğrencilerinin Eğitim Ortamlarındaki İlk Etkileşim Algılarının Ve Kültürlenme Düzeylerinin İncelenmesi” başlıklı çalışmada Türkiye’de okuyan yabancı uyruklu üniversite öğrencilerinin eğitim gördükleri ortamda ilk etkileşim yaşandığında oluşan algıları ve kültürlenme seviyelerine bakılmıştır. Çalışma grubuna yurtdışından Türkiye’ye gelmiş ve öğrenimlerine farklı üniversitelerde devam eden farklı yaşlardaki, Kafkasya, Avrupa ve Ortadoğu kökenli 492 öğrenci alınmıştır. Verilerin toplanması için, yabancı uyruklu öğrencilere “Kişisel Bilgi Formu”, LingChen (2002) tarafından geliştirilen ve araştırmacı tarafından uyarlanan “Kültürlerarası Etkileşim Algısı Ölçeği” ile araştırmacı tarafından geliştirilen “Kültürlenme Ölçeği” kullanılmıştır. Kişisel bilgi formu diğer ölçeklerle beraber kullanılmıştır. Elde edilen veriler SPSS programı ile çözümlenmiştir. Çeşitli değişkenlerle, kültürlerarası etkileşim algısı ve kültürlenme arasında fark bulunup bulunmadığı da t testi ile tespit edilirken, gruplar arasındaki farkı anlamak için ise "tek yönlü varyans analizi" (ANOVA) kullanılmıştır. Araştırma iki çalışmadan oluşmaktadır. Birinci çalışmada: Kültürlerarası etkileşim algısı ve onun alt boyutları olan, etkileşimde güçlük ve etkileşimde uyum, ikinci çalışmada: Kültürlenme ve onun alt boyutları olan, asimilasyonun, ayrılmanın ve bütünleşmenin, cinsiyet, medeni durum, yaş, Türkiye’deki ikamet süresi, geldiği ülke, ülkesinde ikamet ettiği yerleşim birimi, öğrenim gördüğü alan, Türkiye’de nerede ikamet ettiği ve Türkiye’de kiminle yaşadığı değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Araştırmada, yaş ilerledikçe etkileşimde güçlüğü azaldığı bulunmuştur. Katılımcıların geldikleri ülke ve öğrenim gördükleri alanın etkileşimde uyumu etkilediği görülmüştür. Kafkasya’dan gelen öğrencilerin genel itibariyle eğitim aldıkları alanlarda diğer ülke öğrencilerine göre etkileşim deneyimlerinin daha olumlu olduğu ve kültürlenme düzeylerinin daha yüksek bulunmuştur.

Avcı (2013)'nin “Toplumsal uzaklık bağlamında Batı Anadolu’ya Göçle Yerleşmiş Kürtler” üzerine yapmış olduğu araştırma, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri’nden Manisa il ve ilçe merkezlerine çeşitli nedenlerle göç etmiş Kürtler ile bulundukları ana

topluluğu oluşturan Türkler arasında gözle görülür bir toplumsal uzaklığın var olup olmadığının belirlemeyi amaçlamıştır. Bir tarama (survey) araştırması olan bu çalışmada, örneklem olarak seçilen bölgeler ve araştırmaya dâhil olan alanlar heterojen olmayan gruplardan meydana gelmektedir. Çalışmada, nicel araştırma yöntemlerinden yüz yüze anket tekniği uygulanmıştır. Çalışmaya Manisa il merkezi ile bu ile bağlı Turgutlu, Alaşehir ve Sarıgöl ilçe merkezlerinde yaşayan 18 yaş üzeri bireyler alınmıştır. Araştırma sonuçları yapıldığı zaman dilimi ve seçilen örneklem ile sınırlıdır; anket sorularına verilen cevapların doğru olduğu varsayılmıştır. Araştırma için evrenin belirlenmesinde Yüksek Seçim Kurulunun 2011 genel seçimleri öncesinde yayınlamış olduğu verilerinden yararlanılmıştır. 2011 yılı itibarıyla seçmen listelerinde kayıtlı olan Manisa il merkezinde, Turgutlu, Alaşehir ve Sarıgöl ilçe merkezlerinde belirlenen mahallelerin seçmen sayıları ve homojenliği dikkate alınmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen bulgular, Türkler ile Kürtler arasında aile, arkadaşlık ve komşuluk ilişkilerinin kurulduğunu ve bu ilişkilerin zaman içinde derinleştiğini göstermektedir.

Kahveci(2018) “ Hollanda’da yaşayan Türklerin Ev Sahibi Toplumla Sosyokültürel Temaslarının Kültürel Aktarım Sürecine Etkileri” adlı çalışmasında; Hollanda’da yaşayan Türklerin Hollanda toplumuyla sosyo-kültürel temaslarının Türk dili ve kültürünün sürdürülmesi ve gelecek kuşaklara aktarımını ne yönde etkilediği araştırılmıştır. Ayrıca Hollanda toplumuyla kurulan sosyo-kültürel temasların Hollanda kültürünü benimseme düzeyine etkileri incelenmiştir. Nicel ve nitel veri toplama yöntemlerinin birlikte kullanıldığı bu çalışmanın alan araştırması Hollanda’da gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın nicel kısmında, Hollanda’da yaşayan Türkler içerisinden cinsiyet, yaş, doğum yeri, yaşanılan bölge gibi değişkenlerin dengeli dağılımı göz önünde bulundurularak olasılıklı olmayan basit tesadüfi örneklem kapsamında 532 katılımcıdan anket tekniği ile; araştırmanın nitel kısmında ise kartopu örnekleme tekniği kapsamında Hollanda’da yaşayan Türk toplumunun çeşitli kesimlerini temsil eden 21 katılımcıdan görüşme tekniği ile veri toplanmıştır. Elde edilen nicel veriler SPSS 22 programına aktararak analiz edilmiş, nitel veriler ise teori temelli oluşturulan temalar ve alt temalar bağlamında değerlendirilmiştir. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre; Hollanda’da yaşayan Türkler arasında Türk kültürünü devam ettirme ortalaması, Hollanda kültürünü benimseme ortalamasından daha yüksektir. Bununla birlikte, Hollanda’da yaşayan Türklerin Hollanda toplumuyla sosyo-kültürel temasları kuşak sayısı

yükseldikçe sıklaşmakta ve Hollanda kültürünü benimseme durumu da bu temaslara bağlı olarak artış göstermektedir. Sonuç olarak Hollanda’da yaşayan Türklerde, milli kültürün sürdürülmesi ve aktarımı ile Hollanda kültürünün benimsenme düzeyinin kuşaklar arasında anlamlı oranda farklılaştığı; bununla birlikte birinci kuşaktan üçüncü kuşağa doğru geçtikçe, hem milli kültürlerini muhafaza ederek hem de ev sahibi toplumun kültürünü benimseyerek entegre olma düzeylerinin yükseldiğini ifade etmek mümkündür.

Kaya(2018)’nın “Beğeni Tercihleri Üzerinden Kültürel ve Sınıfsal Farklılıklara Pierre Bourdieu perspektifinden Bakmak” adlı çalışması, Fransız Sosyolog Pierre Bourdieu’nün Fransa’da 1979 yılında yayımlanan “La Distinction” eseri ilham alınarak, orta sınıflarda farklı beğeniler (tercihler) ve zevkler aracılığıyla oluşan kültürel farklılaşmanın Denizli ili özelindeki görünümünü konu almaktadır. Araştırmada, Denizli ilinde belirlenen örneklem çerçevesinde kültürel sermaye ile beğeniler arasındaki ilişkiyi analiz ederek, farklı beğenilerin orta sınıf(lar)a mensup katılımcılar arasında kültürel bir farklılık yaratıp yaratmadığını sistematik bir şekilde ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu bağlamda araştırma verileri Denizli merkezinde yer alan Adalet, Saraylar Yenişehir (Merkezefendi), Deliktaş, Hacıkaplanlar, İstiklâl, Mehmetçik (Pamukkale) mahallerinde yaşayan toplam 250 katılımcıyla gerçekleştirilen anket ve görüşme tekniklerine dayanmaktadır. Buradan hareketle, toplumsal hiyerarşinin orta tabakalarına mensup bireylerin gündelik yaşam tarzlarını ve kültürel tüketim alışkanlıklarını sosyo-ekonomik ve kültürel değişkenler üzerinden sorgulamak, “kültürel sermayenin” Denizli ili özelinde yaşayan orta sınıf(lar)ın farklı fraksiyonlarına eşit olarak dağıtılıp dağıtılmadığı hakkında bir fikir sunacaktır.

Karlı(2013)’nın “Toplumsal Birlikteliklerde Öncelikler: Kabullenme Ve Dışlamanın Sosyopsikolojik Temelleri” adlı makalesinde öncelikle, Bogardus’un sosyal mesafe ölçeği ve alanda uygulamak için geliştirilmiş halinden bahsedilmiştir. Bireysel ve grupsal süreçlerin analizinde bireyin bir başkasını değerlendirme ölçütü kullanılmıştır. Sonrasında sosyal mesafe tutum soruları özelinde Alevilere bakış ve birlikte yaşamada öncelik verilen tutumlar değerlendirilmiştir. En sonunda ise, sosyal mesafe yakınlığının veya uzaklığının nedenleri analiz edilmiştir. Araştırmanın evrenini K.Maraş’ın Göksun ilçesi oluşturmuştur. 470 kişilik örneklem grubun tamamı ilçe merkezi ve köylerinden oluşmuştur. Her toplumsal gruba ulaşılmaya çalışılmıştır. Türk, Çerkez, Çeçen, Alevi Gruplar ve Abdalların bir arada yaşadığı bölgelerdeki uygulamaya daha bir önem verilmiştir. Sonuç olarak, yaşam şekillerini koruma,

geleneği yaşatma, belli başlı kalıp yargılar, toptancı bakış, dinsel algılama, vb. tutumların değişik gruplara karşı sosyal mesafeyi arttırdığı söylenebilir. Dışlanmışlık yaşamayan gruplar, birlikte yaşamada hoşgörölü ve esnek değİllerdir. Alevlerin diğİer gruplara karşı birlikte yaşama olayında farklı grubun örneklİğini uyarmaktan ziyade yanlış olanı savunmayı gösteren bir tarzla müdahale ettiğİi ve görüşlerinin buradan şekillendiğİi tespit edilmiştir.

Karaman (2018), Selçuk Üniversitesi'nde çeşİtli fakültelerde okuyan yabancı uyruklu öğrenciler incelemiştir. Araştırmada çeşİtli kurumlar karşısında öğrencilerin yaşam doyumu, duyarlılık dereceleri araştırılmış ve öğrencilerin kültürlerarası duyarlılık derecelerinin ne seviyede olduğuna bakılmıştır. Çalışmada yöntem olarak saha araştırması tercih edilmiş ve 225 öğrenciye anket uygulanmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre "Reddetme" faktörünün kültürlerarası iletişim duyarlılık düzeyinde etkili olan ilk ve en önemli faktör olduğİu bulunmuştur. Kültürlerarası iletişim duyarlılığının cinsiyete göre bulgularında erkeklerin kadınlardan küçültmede anlamlı farklılık taşıdığı sonucu elde edilmiştir. Katılımcıların Erasmustan faydalanmak istemeleri küçültmede "evet" cevabı anlamlı farklılık göstermiştir. Cinsiyete göre yaşam doyumu düzeylerindeki farklılığın sınıandığı t-testi bulgularında ise anlamlı farklılık görülmemiştir.

BÖLÜM 3

YÖNTEM

3.1.YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde çalışmanın modeli, örnekleme, verilerin elde edilmesi ve veri toplama aracı hakkında bilgiler verilip elde edilen verilerin analizlerine yönelik açıklamalar yapılacaktır.

Bu bölümde araştırmanın deseni, evren ve örnekleme, veri toplama aracının özellikleri, araştırmaya katılanların genel tasnifine ait bilgiler yer almaktadır.

3.1.1.Araştırmanın modeli

Araştırma, belirlenen problemlere güvenilir çözümler bulmak hedefiyle planlı ve sistemli bir şekilde verilerin bir araya getirilmesi, çözümlenmesi yorumlanarak değerlendirilmesi ve rapor edilmesi sürecidir. Araştırma bir arama, öğrenme, bilinmeyen, bilinir hale getirilme çabasıdır (Karasar, 2006: Akt. Şimşek, 2009, s.136).

Araştırma nicel araştırma desenine sahip, betimsel-tarama modelindedir.Tarama araştırmaları geniş kitlelerin görüşlerini ve özelliklerini betimlemeyi amaçlayan çalışmalardır. Bu tür araştırmalar, çoğunlukla “ne, nerede, ne zaman, hangi sıklıkta, hangi düzeyde, nasıl” gibi soruların cevap bulmasına imkân sunar. “Neden sorusunun gerçek cevaplarının bulunmasında ise bu denli güçlü değildir(Wellington, 2006: Akt. Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2016). Tarama araştırmalarının hedefi genellikle çalışma konusu ile alakalı bulunan durumu görerek bir betimleme yapmaktır.

Tarama araştırmalarında çoğunlukla büyük bir sayıda araştırmacının belirlediği cevap seçenekleri kullanılarak bilgi toplanır(Fraenkel ve Wallen, 2006:Akt. Büyüköztürk, vd. 2016).

Araştırmada geliştiren ölçek geçerlik güvenirlik çalışması yapıldıktan sonra nihai ölçek olarak dört yüz bir kişilik bir öğretmen adayı grubuna uygulanmış, elde edilen veriler analiz edilerek mevcut bulgulara ulaşılmıştır.

3.1.2.Evren ve Örneklem

Araştırma Gaziantep Üniversitesi Gaziantep Eğitim Fakültesinde ve Nizip Eğitim Fakültesinde Sosyal Bilgiler, Türkçe, Matematik ve Sınıf Öğretmenliği bölümlerini okuyan öğretmen adaylarını kapsamaktadır. Rastgele örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada cinsiyet, yaş, ekonomik düzey ve bölüm gibi faktörlere yer verilmiştir. 2017-2018 yılları içerisinde yapılan bu çalışmada üniversite öğrencilerinin tercih edilme sebebi birçok ülke ve şehirden gelen öğrencilerin bir arada olmasıdır. Bu nedenle de güvenilir ve doğru bir örneklem grubu olduğu düşünülmektedir. Öğretmen adaylarının tercih edilme sebebi ise toplumun aydın bir kesimini oluşturması diğer bir ifade ile topluma yön verecek insanlar olması etkili olmuştur. Çünkü öğretmen adayı grubunun bakış açısı önemlidir.

Eğitim ve öğretimde amaçlar iyi belirlenince ve bunlar o hedefler ve kavrayışlara sahip öğretmenler elinde kullanıldığında eğitimden beklenen sonucun daha iyi alınması durumu söz konusudur (Sünbül, 2001). Buradan hareketle öğretmen adaylarının toplumda ne kadar önemli olduğunu görebiliriz.

Öğretmen adaylarının gördükleri eğitim neticesinde bilişsel, duyuşsal ve psiko-motor alanda öğretmenlik mesleğine uygun davranış değişikliği oluşturmaları beklenmektedir. Öğretmen adaylarının sahip olması gereken en önemli etkenler arasında kültürel farklılıklara saygı ve hoşgörünün olduğu düşünülmektedir(Çoban, Karaman ve Doğan, 2010, s.126). Böylelikle öğretmen adaylarında bulunması gereken önemli bir özelliğe değinilmiş, öğretmenliğin önemli bir vasfı olarak aynı sınıfta okuyan ve birbirinden ayrı kültürel farklılıkların olabileceğine ve bunlara saygının temel insani özelliklerden biri olduğuna vurgu yapılmıştır.

Tablo 3. Araştırmaya Katılan Kişilerin Demografik Özellikleri

Demografik Özellikler	Kategori	N	%
Cinsiyet	Kadın	268	66.8
	Erkek	133	33.2
Yaş Grubu	17-20 Arası	113	28.2
	20-23 Arası	237	59.1
	23 Üstü	49	12.2
Bölüm	Sosyal Bilgiler	49	12.2
	Türkçe Öğretmenliği	146	36.4
	Matematik Öğretmenliği	141	35.2
	Sınıf Öğretmenliği	65	16.2
Sosyo-Ekonomik Düzey	0-500 TL	126	31.4
	500-1000 TL	91	22.7
	1000-1500 TL	94	23.4
	1500 Üstü TL	90	22.4

Araştırmaya 401 kişi katılmıştır. Bunların %66.8'i (268) kadın, %33.2'si (133) ise erkektir. Araştırmaya katılan kadın nüfus oranının fazla olduğu dikkati çekmektedir. Bu durum eğitim fakültelerinde okuyan öğrenci gurubu içerisinde kadın nüfusunun erkek nüfusu oranla her geçen gün arttığını göstermesi bakımından da ilginçtir. Gerçekten sınıflarda bu dağılımın kadınlar lehine yüksek olduğunu girdiğimiz sınıflarda çıplak gözle görme imkânımız da olmuştur. Araştırmaya katılan kişilerin %28.2'si (113 kişi) 17-20, %59.1'i (237kişi) 20-23 ve %12.2'si (49 kişi) 23 üstü yaş gruplarında olduğu tabloya bakıldığında görülmektedir. Bu veri de araştırmaya dâhil edilen örneklem grubunun yarısından çoğunun 20-23 yaş aralığında bulunduğunu göstermektedir. Yani bu tablo bize bu gurubun fazlalığının sağlıklı veriye ulaşmada oldukça önemli olduğunu göstermektedir. Çünkü araştırmaya katılan öğrenci gurubunun büyük bir bölümü 20 ve üstü yaşlarda bulunduğundan birbirlerini daha sağlıklı tanıdıkları sonucu ortaya çıkmaktadır. Başka bir ifade ile araştırmaya katılan öğretmen adayı gurubu farklı kültürleri çok daha iyi tahlil edebilecek yaş ve olgunluk düzeyindedir. Bu sebeple elde edilen veriler daha gerçekçidir. Araştırmaya dâhil olan öğretmen adaylarından 2 kişi ise yaşını belirtmemiştir.

Katılımcıların bölüm dağılımına bakıldığında, en düşük katılım gösteren bölümün %12.2 (49) ile sosyal bilgiler olduğu görülmektedir. Daha sonra sırasıyla %16.2 (65) ile sınıf öğretmenliği, %35.2 (141) ile matematik öğretmenliği ve %36.4 (146) ile Türkçe

öğretmenliği takip etmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin gelir düzeyi 0-500TL arası olanların en yüksek oranda (%31.4) olduğu görülmektedir.

Gelir düzeyi 1000-1500 TL arası olan katılımcıların oranı %23.4, 500-1000 TL arası olan katılımcıların oranı %22.7 ve 1500 TL üstü olan katılımcıların oranı ise %22.4'tür. Tablo'6 dan elde edilen bu veriler bizlere araştırmaya katılan öğretmen adayı grubunda gelir durumuna göre en düşük seviye kabul edilen 0-500TL gelir grubuna sahip olanların oranının diğerlerinden daha yüksek çıkması, öğretmen adayı grubunun dar gelirli grubun bile altında bir gelire sahip olduğunu göstermektedir. Başka bir ifade ile araştırmaya dâhil edilen öğretmen adayı grubunun önemli bir kısmının ailesi oldukça düşük ekonomik koşullarda yaşam mücadelesi verenlerden oluşmaktadır. Gerçektende araştırmanın örneklem grubunu oluşturan öğretmen adaylarının büyük bölümünün büyük şehirleri değil de buraları tercih etmiş olmasında düşük gelire sahip olmanın etkisi oldukça önemlidir.

3.1.3.Verilerin Toplanması

Araştırmanın verilerinin toplanmasında önce araştırma için kavramsal çerçeveyi oluşturmak hedefiyle konuyla alakalı literatür taraması yapılarak, yerli ve yabancı kaynaklardan faydalanılmıştır. Literatür taramasında kütüphane araştırmasına ağırlık verilmiştir.

Bu araştırma, Gaziantep Üniversitesinde öğrenim gören öğretmen adaylarının toplumsal uzaklık konusundaki görüşlerini tespit etmek amacıyla araştırmacının kendisi tarafından hazırlanan anketin bizzat öğrencilere uygulanması şeklinde yapılmıştır. Oldukça zahmetli olan bu veri toplama sürecinde bu şekilde bir yolun tercih edilmiş olmasında, hiç kuşku yok ki veri kayıplarının önüne geçilmek amaçlanmıştır. Bu örneklem grubundan hareketle, evren grubu içinde belirgin bir toplumsal uzaklığın olup olmadığını, eğer varsa bu duruma hangi faktörlerin etki ettiği ve hangi alanlarda toplumsal uzaklığın olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır.

3.1.4.Toplumsal Uzaklık Ölçeğini Geliştirme Aşamaları

Araştırmanın ölçeği, Bogardus'un 1925'te kullandığı toplumsal uzaklık ölçeği baz alınarak oluşturulmuştur. Ölçek geliştirilemeden önce toplumsal uzaklık konusu ile ilgili detaylı bir literatür taraması yapılmıştır. Tarama sonucu toplumsal uzaklık konusunda çok fazla kaynağın olmadığı görülmüştür.

Tarama yapılırken bu alanda yazılan yurt dışı kitaplar başta olmak üzere yurt içi kitaplar, yurt dışı ve yurt içi yazılmış lisansüstü tezler ve diğer bilimsel yayınlar detaylı bir biçimde incelenmeye ve veri elde edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca anket maddeleri oluşturulurken Nizip eğitim fakültesinde okuyan ancak daha sonra araştırmanın hiçbir sürecine dâhil edilmeyen farklı bölümlerde okuyan öğrencilere toplumsal uzaklığın ne olduğu anlatılmış, öğretmen adaylarından bu anlatılanlardan yola çıkarak bir metin yazmaları istenmiştir. Yazılan metinlerde yere alan ve ilgili literatür taramasından ulaşılan ifadelerle en önemlisi Bogardus ölçeğinde yere alan ifadelerden bir ön ölçek oluşturulmuştur. Bunun dışında araştırmacının kendisi tarafından da yoğun bir mesai harcanmak suretiyle birebir üniversite ortamına gidilerek öğrenciler gözlemlenmiş ve anket maddelerini oluşturacak gerekli notlar alınmıştır.

İlk etapta öğrencilerden ve diğer kaynaklardan elde edilen verilerden yola çıkılarak 100 maddelik bir ön ölçek oluşturulmuştur. Oluşturulan ölçek geçerlik güvenirlik çalışmasına tabi tutulmadan önce alandan en az 3 uzmanın görüşüne sunulmuş onların görüşleri doğrultusunda sadeleştirilmeye gitmek suretiyle 58 maddelik bir ön ölçek oluşturulmuştur.

Ön uygulama yapmaya hazır hale getirilen anket, Gaziantep Üniversitesi Eğitim Fakültesi ve Nizip Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler, Türkçe, Sınıf ve Matematik bölümlerinde öğrenim gören öğretmen adaylarına uygulandı. Anketin ön uygulamasından sonra SPSS 22 programında geçerlilik ve güvenirlik çalışmaları yapıldı. Büyük bir titizlikle yapılan bu çalışmadan sonra anket maddelerinden güvenilir ve geçerli 35 madde seçilerek tekrar uygulamaya hazır hale getirildi.

Beşli likert tipi ölçek kullanılarak oluşturulan 35 madde ile anket formu hazırlandı. “Toplumsal Uzaklık Ölçeği” anketi iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kişisel ve eğitim bilgileri ile ilgili 4 soru sorulmuştur(Dört tane değişkenimiz vardır), ikinci bölümde öğretmen adaylarının toplumsal uzaklık konusundaki görüşlerinin tespitine yönelik 35 soru bulunmaktadır. Anketler uygulanırken öğretmen adaylarına birebir açıklama yapılmıştır. Öğretmen adaylarının çoğunluğunun anketleri büyük bir ilgi ile doldurduğunu ve hatta bazı anket maddelerinin yanına konuyla ilgili görüşlerini yazacak kadar önemsediklerini söyleyebiliriz.

Nicel verilerin toplanmasında kullanılan Toplumsal Uzaklık Ölçeği 5 aşamadan oluşmuştur.

1. Problemi belirleme
2. Konuya uygun anket maddeleri yazma
3. Anketi ön uygulama
4. Geçerlilik ve güvenirlilik analizleri yapma
5. Anketin son halini uygulama

Problemi seçerken toplumun yapısı dikkate alınmıştır. Böyle bir çalışmanın topluma yararlı olacağı düşünülmüştür. Çünkü ülkemiz birçok farklı kültürü içinde barındıran bir yapıya sahiptir.

1930’larda Emory Bogardus tarafından başlatılan toplumsal uzaklığı ölçmede bir ölçüm tekniği olarak etnik ilişkileri sosyal sınıfları ve toplumsal değerler ile ilgili çalışmalarında uygulandı (Scott ve Marshall, 2009, s.48).1930’larda uygulanan bu ölçek günümüz koşullarına uygun olarak geliştirildi ve uygulandı.Ölçek soruları hazırlanırken varsayımların test edilebilme durumuna özen gösterilmiştir. Anket maddeleri toplumsal uzaklığı ölçebilecek nitelikte geliştirilmiştir.

Maddeler 5 seçenekten oluşmuştur;

1. Kesinlikle katılıyorum (5)
2. Katılıyorum (4)
3. Kararsızım (3)
4. Katılmıyorum (2)
5. Hiç katılmıyorum (1)

3.1.5. Ön Uygulama Anketinde Evren ve Örneklem

Ön uygulama anketinin çalışma evrenini, 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Gaziantep Üniversitesinde öğrenim gören öğretmen adayları oluşturmaktadır. Çalışma evreninden örneklem seçiminde basit olasılıklı (rasgele) örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem ile Gaziantep Üniversitesi eğitim fakültelerinde öğrenim gören 401 tane öğretmen adayı örnekleme alınmıştır.

Her bir örnekleme birimine eşit seçilme olasılığı vererek seçilen birimlerin örnekleme alındığı yöntem basit seçkisiz örnekleme adı verilir. Burada her bir örneklem birimine eşit seçilme olasılığı verilmesinin anlamı örneklem uzaydan her bir örneklemin eşit olasılıkla seçilmesidir (Çıngı, 1994:Akt. Büyüköztürk, vd. , 2016). Bu örnekleme yönteminde evrendeki tüm birimler, örneğe seçilmek için eşit ve bağımsız bir şansa sahiptir. Diğer bir deyişle tüm

bireylerin seçilme olasılığı aynıdır ve bir bireyin seçimi diğer bireylerin seçimini etkilememektedir (Büyüköztürk, vd. , 2016).

3.2.VERİLERİN ANALİZİ

Anket verilerinin girilmesinde ve bunların farklı istatistiksel tekniklerle analiz edilmesinde SPSS-20 programı kullanılmıştır. Veriler çözümlenirken, iki değişken arasında farklılık olup olmadığını öğrenmek için bağımsız t-testi, ikiden fazla değişken arasında farklılık olup olmadığını öğrenmek için ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Buna göre;

1. Katılımcıları toplumsal uzaklık puanlarının cinsiyet faktörüne göre farklılaşp farklılaşmadığını öğrenmek için bağımsız t-testi yapılmıştır.

2. Katılımcıların toplumsal uzaklık puanlarının yaş, aylık gelir düzeyi ve okuduğu bölüm değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır.

Veriler dört alt problem basamağı kapsamında analiz edilmiştir:

1. **Alt problem basamağı:** Araştırmanın birinci alt problemine yönelik analizinde öğretmen adaylarının toplumsal uzaklık konusundaki görüşlerinin cinsiyete göre farklılaşması incelenmiştir. Bu problemin analizi yapılırken t testi kullanılmış ve bu probleme yanıt bulmaya çalışılmıştır.
2. **Alt problem basamağı:** Araştırmanın ikinci alt problemine ilişkin analizinde öğretmen adaylarının toplumsal uzaklık konusundaki görüşlerinin yaş faktörüne göre farklılaşması incelenmiştir. Bu bağlamda bağımsız gruplar için t testi analizi yapılmış ve tek yönlü varyans analizi yapılarak bu probleme yanıt aranmıştır.
3. **Alt problem basamağı:** Araştırmanın üçüncü alt problemine ilişkin analizinde öğretmen adaylarının toplumsal uzaklık konusundaki görüşlerinin ekonomik düzeye göre farklılaşması incelenmiştir. Bu bağlamda bağımsız gruplar için t testi analizi ve tek yönlü varyans (Anova) analizi kullanılarak bu soruya yanıt bulmaya çalışılmıştır.
4. **Alt problem basamağı:** Araştırmanın dördüncü alt problemine ilişkin analizinde öğretmen adaylarının toplumsal uzaklık konusundaki görüşlerinin okuduğu bölüme göre farklılaşması incelenmiştir. Bu bağlamda bağımsız gruplar için t testi ve tek yönlü varyans (anova) analizi kullanılarak probleme yanıt aranmıştır.

3.3.GEÇERLİLİK VE GÜVENİRLİK

3.3.1. Verilerin Faktör Analizi İçin Uygunluğu

Çalışma sonucunda ulaşılan bulguların faktör analizi için uygunluğu Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı ve Barlett Küresellik (Sphericity) Testi ile hesaplanmıştır. Verilerin faktör analizine uygunluğu için KMO'nun .60'dan yüksek ve BarlettKüresellik (Sphericity) Testinin anlamlı çıkması gerekir (Büyüköztürk, 2012:126).

Toplumsal uzaklık ölçeği için 300 öğrenci üzerinde yapılan faktör analizinde KMO .897 çıkmıştır. Bu durum örneklem büyüklüğünün faktör analizi için uygun olduğunu göstermektedir. Barlett testi sonucu da anlamlı bulunmuştur [$X^2 = 5256.201$, $p < .001$]. Bu veriler, taslak ölçeğin faktör çıkartmak için uygun olduğunu göstermektedir. Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı ve Barlett testlerinin sonuçları Tablo-4'de sunulmuştur.

Tablo 4. Toplumsal Uzaklık Ölçeği Ölçeğinin Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Barlett Testlerinin Sonuçları

Kaiser-Meyer-Olkin Örneklem Uyum Ölçüsü	.897
Barlett Küresellik Testi	$X^2 = 5256.201$ $p = .000$

3.3.2. Açıklayıcı Faktör Analiz Çalışmaları

Öğrencilerin toplumsal uzaklık seviyelerini tespit etmek amacıyla hazırlanan ve 401 öğrenciye uygulanan 35 maddelik taslak ölçeğin, en az sayıda maddeyle en fazla özelliği ölçebilen bir araca dönüştürülmesi için yapılan açıklayıcı faktör analizi sonucunda öz değeri 1'den büyük olan 5 faktör belirlenmiştir. Birinci faktörün özdeğerinin 10.487 ve toplam varyansın %29.963'ünü; ikinci faktörün özdeğerinin 2.820 ve toplam varyansın %8.058'ini; üçüncü faktörün özdeğerinin 2.481 ve toplam varyansın %7.089'unu; dördüncü faktörün özdeğerinin 1.584 ve toplam varyansın %4.526'sını ve beşinci faktörün özdeğerinin 1.447 olduğu ve toplam varyansın da %4.135'ini açıkladığı görülmektedir. Her beş faktörün birlikte açıkladıkları toplam varyans ise %53.772'dir. Tabachnick ve Fidell (2007), ölçek geliştirme çalışmalarında açıklanan toplam varyansın %50 ve üzeri değerlerde olmasının kabul edilebilir olduğunu belirtmektedir.

Tablo 5. *Toplumsal Uzaklık Ölçeğinin Döndürülmüş Temel Bileşenler Analizi Tablosu*

Madde Numarası	Faktör Ortak Varyansı	Döndürme Sonrası				
		1. Faktörde Yüğü	2. Faktörde Yüğü	3. Faktörde Yüğü	4. Faktörde Yüğü	5. Faktörde Yüğü
1	0.814	0.821				
2	0.808	0.816				
3	0.632	0.721				
4	0.491	0.667				
5	0.654	0.647				
6	0.445	0.537				
7	0.489	0.517				
8	0.400	0.504				
9	0.507	0.493				
10	0.428	0.462				
11	0.691		0.739			
12	0.585		0.721			
13	0.613		0.710			
14	0.582		0.707			
15	0.560		0.658			
16	0.502		0.635			
17	0.431		0.617			
18	0.425		0.604			
19	0.456		0.551			
20	0.559			0.667		
21	0.618			0.643		
22	0.612			0.584		
23	0.559			0.561		
24	0.397			0.556		
25	0.363			0.549		
26	0.532				0.670	
27	0.463				0.629	
28	0.470				0.616	
29	0.489				0.537	
30	0.424				0.503	
31	0.370				0.433	
32	0.726					0.801
33	0.652					0.773
34	0.626					0.626
35	0.451					0.536

3.3.3. Doğrulayıcı Faktör Analiz Çalışmaları

Beş faktörlü otuzbeş maddelik "Toplumsal Uzaklık Ölçeği"nin kuramsal yapısını test etmek için "Doğrulayıcı Faktör Analizi-DFA (Confirmatory Factor Analysis-CFA)" yapılmıştır. Toplumsal Uzaklık Ölçeğinin "Doğrulayıcı Faktör Analiz-DFA" sonuçları Tablo-6'te görülmektedir.

(NormedFit Index-NFI) ve Normlaştırılmamış Uyum İndeksi (Non-Normed Fit Index-NNFI) değerleri kullanılmıştır. Beauducel ve Wittman'a (2005) göre bu değerler DFA sonuçlarını değerlendirmede geçerli bilgiler sunmaktadır. DFA ile oluşturulan modellerin uyum değerleri Tablo-7 te görülmektedir.

Tablo 7. *Doğrulamalı Faktör Analizi-DFA Uyum Değerleri*

Analiz	X^2	df	X^2/df	RMSEA	SRMR	NFI	NNFI	CFI
Sonuç	1550.93	550	2.81	0,07	0,08	0,91	0.93	0.94

Modelin uyum indekslerinden birisi olan X^2/df 'nin değeri 2.81 olarak bulunmuştur. Ayrıca uyum indekslerinden olan NFI değeri 0.91, NNFI değeri 0.93, CFI değeri 0.94 ve SRMR değeri 0.08, RMSEA değeri 0.07 olduğu görülmüştür. Bu değerlerin "Doğrulamalı Faktör Analizi-DFA" sonucunda ölçeğin faktör yapısının uyumunun iyi olduğunu göstermektedir.

3.3.4. Güvenirlik

Bu araştırmada "Toplumsal Uzaklık Ölçeğinin"nin güvenilirliği, iç tutarlık (Cronbach Alpha) katsayısı ile hesaplanmıştır. Buna göre Fak-1, Fak-2, Fak-3, Fak-4 ve Fak-5'in iç tutarlılık katsayıları sırasıyla 0.853, 0.835, 0.780, 0.745 ve 0.790'dır. Tüm ölçeği oluşturan maddelerin iç tutarlık katsayısı 0.918 olarak bulunmuştur. Güvenirlilik katsayısının 0.70 ve daha yüksek olması test puanlarının güvenilirliği için yeterli görülmektedir (Büyüköztürk, 2012).

BÖLÜM 4

BULGULAR

Araştırmada kullanılan ve araştırmacının kendisi tarafından geliştirilen ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışması yapıldıktan sonra, araştırmanın bu bölümünde toplumsal uzaklığın bazı sosyo-demografik (cinsiyet, yaş, gelir düzeyi ve okuduğu bölüm) değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir.

4.1.Araştırmanın 1. alt problem basamağına ilişkin bulgular ve yorumlar

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın 1. Alt problemine ilişkin bulgulara aşağıdaki gibi yer verilecektir.

Tablo 8. *Cinsiyete Göre Toplumsal Uzaklık Puanlarına İlişkin Bağımsız t-testi Sonuçları*

Cinsiyet	N	$\bar{x}$	Ss	sd	T	p*
Kadın	268	58.09	17.08	399	-2.928	0.004
Erkek	133	63.64	19.39			

*p<0.01

Tablo 8 incelendiğinde, erkeklerin toplumsal uzaklık puan ortalamaları ($\bar{x}$ =63.64) kadınların toplumsal uzaklık puan ortalamalarından ($\bar{x}$ =58.09) daha yüksektir. Bununla birlikte cinsiyet değişkeninin toplumsal uzaklık puan ortalamalarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını öğrenmek için yapılan bağımsız t-testinde, kadınların toplumsal uzaklık puanları ile erkeklerin toplumsal uzaklık puanları arasında anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmektedir [$t_{(399)}=-2.928$, $p<0.01$].

Araştırmaya dâhil olan kadın öğretmen adayı sayısı ve oranı, erkek öğretmen adaylarının sayısı ve oranına nazaran daha fazla olmasına rağmen, erkek öğretmen adaylarının toplumsal uzaklık konusundaki ortalamalarının yüksek olması onların daha olumlu tutum içerisinde oldukları sonucuna ulaşmamıza sebep olmaktadır. Başka bir ifade ile farklı kültürleri tanıma ve onları benimseme konusunda erkek öğretmen adaylarının daha olumlu tutuma sahip olduklarını ifade etmek mümkündür.

4.2.Araştırmanın 2. alt problem basamağına ilişkin bulgular ve yorumlar

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın 2. alt problemine ilişkin bulgulara aşağıdaki gibi yer verilecektir.

Tablo 9. Katılımcıların Yaş Gruplarının Sayı, Ortalama Toplumsal Uzaklık Puanları ve Standart Sapmaları

Yaş Grubu	Sayı (N)	Ortalama Puan($\bar{X}$)	Standart Sapma (ss)
17-20	113	60.72	18.83
20-23	237	59.37	16.73
23 Üstü	49	60.92	22.49
Total	399	59.94	18.09

Tablo 9'de katılımcıların ortalama toplumsal uzaklık puanları en yüksek yaş grubunun 23 yaş üstü olduğu görülmektedir. Bununla birlikte 17-20 yaş grubunda yer alan katılımcıların ortalama toplumsal uzaklık puanlarının 60.72 ve 20-23 yaş grubunda yer alan katılımcıların ortalama toplumsal uzaklık puanlarının da 59.37 olduğu görülmektedir.

Tablo 9'ye baktığımızda 23 yaş üstü yaş grubu en az sayıda olmasına rağmen grubun ortalama puanlarının en yüksek çıkmıştır. Bu da gösteriyor ki yaş grubu ilerledikçe toplumsal uzaklık azalmakta ve daha olumlu bakılmaktadır. 23 yaş üstü bireyler farklı kültürden insanlarla bir arada okumaktan memnundur ve farklılıkların bir zenginlik olduğunu farkındadır. Kendi kültüründen başka kültürlerinde toplumun bir parçası olduğunu kabullenmiştir. Ve diğer kültürleri ötekileştirmeyerek o kültüre yabancılaşmadan, toplumun istikrarlı ve mutlu bir şekilde devamına katkı sağlamaktadır. Belki bireylerin bu tutumlarında tecrübede etkili olmuş olabilir. 23 yaş üstü bireyler yaşadığı ve gördüğü birçok kültürün avantajlarını farkına varmış, onları deneyimlemiş ve bu süreçte artık daha olgun düşünmeye başlamıştır. Artık birey o kültürleri tanıma aşamasını geçmiş, ön yargı ortadan kalkmış, yanlış algı biçimleri aşılmış ve birbirlerini tanıma dereceleri artmıştır.

Tablo 10. Yaş Gruplarına Göre Toplumsal Uzaklık Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar Arası	192.882	2	96.441		
Grup İçi	130121.675	396	328.590	.293	.746
Toplam	130314.556	398			

Farklı yaş düzeylerinden meydana gelen 398 kişilik bir öğrenci grubunun, toplumsal uzaklık puan ortalamaları arasında fark olup olmadığını belirlemek için yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testinde, gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma görülmemiştir [$F_{(2-396)}=0.293$, $p=0.746$].

Başka bir deyişle toplumsal uzaklık konusundaki tutum yaş gruplarına göre değişmemektedir. Yani yaşı kaç olursa olsun zihniyet ve yerleşmiş olan şemalar topluma yön vermektedir. Demek ki toplumda var olan sosyal mesafe ile ilgili tutumu her yaş grubunda mevcuttur. Bunda bireyin çevreye uyum sağlaması, çevreye her yaşta adapte olmaya çalışması, her yaş grubunda toplumsal uzaklık ile ilgili şemaların birbirleriyle bağlantılı olması etkilidir. Birey, çevreye uyumsama ve özümleme süreçleriyle ayak uydurmaya çalışır. Ya var olan şemaları değiştirerek ya da yeni şema ile var olan şemayı ilişkilendirerek hayata uyum sağlar. Başka bir ifade ile birey ya topluma adapte olmak için kendi kültürel birikiminden vazgeçmekte veya kendi kültürel birikimi ile içerisinde bulunduğu kültürel ortamı ilişkilendirmeye çalışarak yaşamını devam ettirmeye çalışmaktadır.

4.3.Araştırmanın 3. alt problem basamağına ilişkin bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın 3. alt problemine ilişkin bulgulara aşağıdaki gibi yer verilecektir.

Tablo 11. *Katılımcıların Gelir Düzeylerinin Sayı, Ortalama Toplumsal Uzaklık Puanları ve Standart Sapmaları*

Gelir Grupları	Sayı (N)	Ortalama Puan($\bar{X}$)	Standart Sapma (ss)
0-500 TL arası	126	60.66	18.21
500-1000 TL arası	91	61.31	16.16
1000-1500 TL arası	94	59.47	19.01
1500 TL üstü	90	57.99	18.70
Toplam	401	59.93	18.05

Tablo 11 incelendiğinde 500-1000 TL arasında gelir grubunda bulunan katılımcıların ortalama toplumsal uzaklık puanlarının en yüksek, 1500 TL üstü gelir grubunda bulunan katılımcıların toplumsal uzaklık puanlarının en düşük olduğu görülmektedir.

Tablo 11 incelendiğinde 0-500 TL gelir düzeyi olan öğrencilerin sayısı daha fazladır. Bu da maddi olarak öğrencilerin düşük gelir düzeyinde olduğunu göstermektedir. Öğrencilerin gelir düzeyi düşük olduğu halde toplumsal uzaklık puanları en yüksek çıkmıştır.

Gelir düzeyi arttıkça toplumsal uzaklık artmaktadır. Düşük gelire sahip olan insanlar farklı kültürlerle daha ılımlı bakmış ve onları kabullenmiş olabilir. Belki de farklı kültüre sahip ortamda çalışacak olma kaygısı bu durumu etkilemiştir. Çalışma imkânını farklı kültürel ortamda bulacak olmaları ya da ileride başka kültüre sahip bir yerde görevini yerine getirecek olmaları öteki kültürlerle daha pozitif yaklaşımlarını sağlamıştır olabilir. Maddi sıkıntısı olan birey farklı kültürlerle sahip bir yerde çalışmak zorunda olduğunda bu konudaki algısının daha sıcak olabileceği söylenebilir. Yani öteki kültüre yabancılaşmak ya da reddetmek yerine onu kabullenmek isteyecektir. Bu da bireyde sosyal olarak rahatlama sağlayacak sosyal mesafe azalacaktır.

Tablo 12. *Katılımcıların Gelir Düzeylerine Göre Toplumsal Uzaklık Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları*

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar Arası	598.800	3	199.600		
Grup İçi	129740.103	397	326.801	.611	.608
Toplam	130338	400			

Tablo 12 'ye bakıldığında gelir düzeyi 500-1000 TL arası olan katılımcıların toplumsal uzaklık puan ortalamalarının (=61.31) en yüksek olduğu görülmektedir. Gelir düzeyi 0-500 TL arası olan katılımcıların toplumsal uzaklık puan ortalamaları 60.66, 1000-1500 TL arası olanlar katılımcıların toplumsal uzaklık puan ortalamaları 59.47 ve 1500 TL üstü olan katılımcıların toplumsal uzaklık puan ortalamaları 59.99'dur. Katılımcıların gelir düzeylerinin toplumsal uzaklık puan ortalamalarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testinde, gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma görülmemiştir [$F_{(3-397)}=0.611$, $p=0.608$].

4.4.Araştırmanın 4. alt problem basamağına ilişkin bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın 4. alt problemine ilişkin bulgulara aşağıdaki gibi verilecektir.

Tablo 13. *Katılımcıların Okuduğu Bölümün Sayı, Ortalama Genel Uyum Puanları ve Standart Sapmaları*

Okuduğu Bölüm	Sayı (N)	Ortalama Puan($\bar{x}$)	Standart Sapma (ss)
Sosyal Bilgiler	49	58.73	17.20
Türkçe	146	59.10	17.42
Matematik	141	61.11	18.44
Sınıf	65	60.11	19.41
Total	401	59.93	18.05

Tablo 13 'de sosyal bilgiler öğretmenliği bölümü okuyan katılımcıların ortalama toplumsal uzaklık puanlarının 58.73, Türkçe öğretmenliği bölümü okuyan katılımcıların ortalama toplumsal uzaklık puanlarının 59.10, sınıf öğretmenliği bölümü okuyan katılımcıların ortalama toplumsal uzaklık puanlarının 60.11 ve matematik öğretmenliği bölümü okuyan katılımcıların ortalama toplumsal uzaklık puanlarının 61.11 olduğu görülmektedir.

Tablo 13 incelendiğinde sosyal bilgiler okuyan öğretmen adaylarının sayısı en az ve Toplumsal Uzaklık Puan ortalamaları en düşük olduğu görülmektedir. Yani sosyal bilgiler bölümü okuyan öğretmen adayları toplumsal uzaklık konusunda olumsuz tutuma sahip. Bu durum özellikle bu bölümlerde okuyan öğrenci grubunun daha düşük sosyo ekonomik çevreden gelmiş olmaları ile alakalı olabilir. Bir de genelde bu bölümlerde okuyanlar daha çok belli bölge ve şehirlerden gelmektedir. Bunlar diğer kültürleri kolay kolay benimsemeyebilir ya da tanımak istemeyebilirler.

Tablo 14. *Katılımcıların Okuduğu Bölüme Göre Toplumsal Uzaklık Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları*

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar Arası	369.462	3	123.154		
Grup İçi	129969.440	397	327.379	.376	.770
Toplam	130338.903	400			

Katılımcıların toplumsal uzaklık puanlarının bölüm değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testinde, gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma görülmemiştir [$F_{(3-397)}=0.376$, $p=0.770$].

BÖLÜM 5

TARTIŞMA

Toplumsal uzaklık kavramı; kişiler arasında, kişi ile gruplar arasında, insanla gruplar ya da farklı toplumların insanları arasında gerçekleşen kopukluk olarak tanımlanmaktadır (Eraslan, 2011, s. 82). Bu kopukluğun toplumun veya bireyin sosyolojik, kültürel, demografik ve ekonomik yapısıyla ilişkili olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte günümüzde modern ve seküler hayatın toplumda yaygınlaşması veya kabul görmesiyle birlikte bireycilik daha da ön plana çıkmış ve bunun neticesinde gerek bireyler arasında gerekse de birey ile gruplar arasında psiko-sosyal ayrışmalar meydana gelmiştir. Bu ayrışmaların bireyleri veya toplumları daha fazla radikalleştirdiği söylenebilir.

Araştırmada, bazı sosyo-demografik değişkenlerin toplumsal uzaklık puanlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Elde edilen veriler daha önce bu konuda yapılan araştırmaların verileri ile karşılaştırılmaya çalışılmıştır.

Araştırmada elde edilen bulgular göre erkeklerin toplumsal uzaklık puan ortalamaları 63.64, kadınların toplumsal uzaklık puan ortalamaları 58.09'dur. Buna göre erkeklerin toplumsal uzaklık düzeyleri kadınlara göre daha yüksektir. Bununla birlikte cinsiyet değişkeninin toplumsal uzaklık puan ortalamalarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını öğrenmek için yapılan bağımsız t-testinde, kadınların toplumsal uzaklık puanları ile erkeklerin toplumsal uzaklık puanları arasında bir farklılaşma olduğu görülmektedir [$t_{(399)}=-2.928$, $p<0.01$]. Kadınların erkeklere oranla toplumsal uzaklık puanlarının düşük olması, kadınların sosyal ve toplumsal değişmelere karşı kendilerini daha fazla risk altında (Beck, 2014) görmelerinden kaynaklanıyor olabilir. Kendilerini risk altında gören kadınlar, içsel tatmin sağlamak ve dışsal güvence elde etmek için bir gruba veya topluma girme ihtiyacını duymuş olabilir. Bir diğer sebebin ise kadınların erkeklere oranla daha güçlü duygulara sahip olması, daha fazla sosyalleşme ihtiyacı hissetmeleri, bedensel olarak daha zayıf olması vb. etkenlerin olduğu

muhtemeldir. Sherman (1988) 34 kişi ile anket tekniğine dayalı yaptığı araştırmada erkeklerin kadınlara oranla toplumsal uzaklık puanlarının daha yüksek olduğu ve toplumsal uzaklık puanların cinsiyet değişkenine göre farklılaştığı sonucuna ulaşmıştır (s. 396). Sherman (1988)'ın araştırmasında elde ettiği bu bulgu araştırma bulgumuzla örtüşmektedir. Fakat araştırma verimizle örtüşmeyen araştırma verileri de vardır. Mesela Avcı (2013, s. 161) ,372 kişi ile yaptığı araştırmada kadınların toplumsal uzaklık puan ortalamalarının erkeklere oranla yüksek olduğunu tespit etmiştir. Bununla birlikte, kadınlar ile erkeklerin toplumsal uzaklık ölçeği puan ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediğini tespit etmiştir.

Araştırmamızın bir diğer bulgusu ise toplumsal uzaklık puan ortalamalarının yaş değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığıdır. Buna göre toplumsal uzaklık puan ortalamaları arasında fark olup olmadığını belirlemek için yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testinde, gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma görülmemiştir [$F_{(2-396)}=0.293$, $p=0.746$]. Kidwell ve Booth (1977, s. 416) yaptığı araştırmada, farklı yaşlarda bulunan katılımcıların toplumsal uzaklık puan ortalamalarının farklılaştığı sonucuna ulaşmıştır.

Yapılan başka bir araştırmada etnik kimlikleri Kürt olanların yaş faktörüne göre toplumsal uzaklık ölçeği puan ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği, 18-25 ve 26-35 yaş grubunda olan bireylerin 51 yaş ve üzeri olan gruba oranla toplumsal uzaklık ölçeği puan ortalamasının daha yüksek ortalamaya sahip olduğu sonucuna ulaşmıştır (Avcı, 2013:151-170).Özel (2017, s. 1757) yaş gruplarına göre cami cemaatinin göçmenlere yönelik sosyal mesafe düzeyinin farklılaşıp farklılaşmadığını saptamaya yönelik yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda puan ortalamaları arasında önemli bir fark olduğunu görmüştür. Farklılaşmanın ise 14-18 ve 19-25 yaş grubu ile 40-59 yaş grubu arasında olduğu görülmüştür. Başka bir çalışmada ise yaşlıların gençlere oranla daha az hoşgörülü olduğu bulgusuna varılmıştır(Özel, 2014:7-27). Corrigan, Edwards, Green, Diwan ve Penn (2001, s. 222), toplumsal uzaklık ile yaş arasında negatif yönde bir korelasyon görüldüğünün fakat bu iki değişken arasında herhangi bir bağın olmadığını tespit etmiştir. Bu araştırmalardan elde edilen sonuçlar ile araştırma verimiz çelişmektedir.

Araştırmamızın gelir ile ilgili yapılan analizlerinde, 500-1000 TL arası geliri olan katılımcıların toplumsal uzaklık puan ortalamalarının ($\bar{x}=61.31$) en yüksek olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların gelir düzeylerinin toplumsal uzaklık puan ortalamalarına göre

farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testinde, gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma görülmemiştir [$F_{(3-397)}=0.611$, $p=0.608$]. Özel (2017, s. 1759)'in, katılımcıların sosyal mesafe düzeyi puan ortalamalarının sosyo-ekonomik duruma göre farklılaşmadığı verisi araştırmamızın bu verisini desteklemektedir.

Araştırmamızda bölüm değişkeni ile ilgili yapılan istatistiksel analizlerde, toplumsal uzaklık puan ortalaması en yüksek olan bölümün matematik ($\bar{X}=61.11$), en düşük bölümün ise sosyal bilgiler ($\bar{X}=58.73$) olduğu görülmektedir. Katılımcıların toplumsal uzaklık puanlarının bölüm değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testinde, gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma görülmemiştir [$F(3-397)=0.376$, $p=0.770$]. Katılımcıların toplumsal puanlarının bölüm değişkenine göre farklılaşmamasında, öğrencilerin aynı fakülte çatısı altında eğitim-öğretim görmeleri, benzer sosyal ortamı paylaşımları gibi etkenler etkili örnek olmuş olabilir. Farklı zamanlarda farklı fakülte ve bölümlerde benzer araştırmalar yapıldığında farklı sonuçların alınması mümkündür. Çünkü bireysel ve toplumsal süreçte birey, farklı olanlara veya dış dünyayla kurulan ilişkilere farklı anlamlar yükler. Mekânsallığın ve zamansallığın farklılaşması, bireyi hem dışsal olarak değişip-dönüştürmesine hem de olayları farklı yorumlamasına sebebiyet verir (Karşlı, 2013, s. 100). Buna göre araştırmamızda toplumsal uzaklık puanlarının bölüm değişkenine göre farklılaşmaması bu bağlamda yorumlanabilir.

Sonuç olarak toplumsal uzaklık ile ilgili yapılan araştırmalardan bazıları araştırma verimizi destekleyen sonuçlar verirken bazı çalışmalarda tersi yönde veriler bulunduğu görülmektedir. Bu değişkenlikler çalışma evreninden, örneklemden, veri toplama araçlarından, deseninden kaynaklanabileceği gibi; denek grubunun sosyo-kültürel ve psikolojik özelliklerinden, eğitim-öğretim düzeyinden de kaynaklanmış olabilir. Daha iyi ve net veri elde etmek amacıyla bu alanda yapılan araştırmaların sayısının çoğalmasına gerek olduğu düşünülmektedir.

Batı Oregon Üniversitesi'nde, uluslararası lisansüstü öğrenciler hakkında hazırlanan bir araştırmada kadın öğrencilerin erkek öğrencilere oranla özgüvenlerinin daha az ve kötü olduğu, yeni bir kültürden daha az memnun oldukları görülmüştür (Lee, 2007). Bizim çalışmamız da toplumsal uzaklık cinsiyet faktörüne göre farklılık göstermiştir. Bizim çalışmamızda olduğu gibi sonuç erkeklerin lehinedir.

Wang'ın (2009) yaptığı daha büyük bir çalışma, Amerikan Üniversitesi'ndeki uluslararası öğrencilerle gerçekleştirmiştir. Bu çalışmanın verilerine göre erkeklerin kültürel uyum hususunda kadınlardan daha az zorlanmaktadır. Çalışmamızı destekler nitelikte bir sonuçtur. Çünkü kadınların toplumsal uzaklık konusunda erkeklere oranla daha olumsuz bir tavır takındıkları sonucuna ulaşıldı. Yani kadınların toplumsal uzaklık puanlarının düşük olmasını kadınların kültürel adaptasyonda erkeklerden daha fazla zorlandıkları sonucu ile bağdaştırabiliriz. Bir diğer araştırmada yabancı öğrencilerden özellikle kadınlarda, kültürel alanda danışmanlık alanların, almayanlara oranla daha çok kültürlerarası avantajlar görülmüştür (Pedersen, 2010).

Amerika'daki lisans ve lisansüstü düzeydeki Türk öğrencileri anlatan bir çalışmada yaş ile adaptasyonda yaşanan zorluk arasında güçlü bir bağlantı olduğu belirlenmiştir. Yaş arttıkça uyumun güçleştiği anlaşılmıştır (Poyrazlı, 2001). Yaptığımız çalışma sonucu ile zıt bir veri sonucudur. Çalışmamızda yaş ilerledikçe toplumsal uzaklık puanlarının yükseldiği görülmüştür.

BÖLÜM 6

SONUÇ

Elde edilen verilere göre katılımcıların ortalama toplumsal uzaklık puanları 59.93'tür. Bu sonuca göre katılımcıların toplumsal uzaklık puanları düşük düzeydedir. İstatistiksel analizlerde katılımcıların toplumsal uzaklık puanlarının bazı bağımsız değişkelere (cinsiyet, yaş, gelir ve okuduğu bölüm) göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. İlk analiz, katılımcıların toplumsal uzaklık puanlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı olup olmadığıdır. Analiz sonucuna göre, erkeklerin toplumsal uzaklık puan ortalamaları kadınlara göre daha yüksektir. Bununla birlikte kadınların toplumsal uzaklık puanları ile erkeklerin toplumsal uzaklık puanları arasında anlamlı bir farklılaşma meydana gelmiştir.

Araştırmamızda elde edilen bir diğer sonuç ise katılımcıların toplumsal uzaklık puanlarının yaş değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterip göstermediğidir. Buna göre yapılan analizlerde ortalama toplumsal uzaklık puanları en yüksek yaş grubunun 23 üstü olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte 17-20 yaş grubunda yer alan katılımcıların ortalama toplumsal uzaklık puanları 60.72 ve 20-23 yaş grubunda yer alan katılımcıların ortalama toplumsal uzaklık puanları 59.37'dir. Toplumsal uzaklık puanlarının yaş değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek için yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testinde, gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma görülmemiştir.

Gelir ile ilgili yapılan istatistiksel analizlere göre, gelir düzeyi 501-1000 TL arası olan katılımcıların toplumsal uzaklık puan ortalamalarının ($\bar{x}$ =61.31) en yüksek olduğu görülmüştür. Bununla birlikte katılımcıların toplumsal uzaklık puanlarının gelir düzeyi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek için yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testinde, gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma tespit edilmemiştir.

Bölüm değişkeni ile ilgili yapılan istatistiksel analizlerde, toplumsal uzaklık puan ortalaması en yüksek olan bölüm matematik ($\bar{x}=61.11$), en düşük bölüm ise sosyal bilgilerdir ($\bar{x}=58.73$). Bununla birlikte katılımcıların toplumsal uzaklık puanlarının bölüm değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğini anlamak üzere yapılan analizde, gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma görülmemiştir.

Birbirinden farklı bölgelerde yaşayan bireyler arasında olan farklılıkları görebilmek, anlayabilmek ve değerlendirmek oldukça önemlidir. Eğer bu farklılıklar fark edilmezse yanlış anlamalar olabilir. Ve kültürle ilgili bu yanlış anlamalar da çoğunlukla derinliklerde saklı olduğu için bireyler bunu fark etmeyebilirler. Bahsettiğimiz kültürel farklılıkların ana kaynağı yalnız bir bölgenin coğrafyası, yeme-içmesi, kullandığı dili gibi faktörlerle sınırlı olmamakta, bir bölgede yaşayan ve o bölgenin kültürünü içselleştiren kişilerin algı, görüş, düşünce ve gösterdikleri davranışları ile de yakından alakalı olmaktadır. Bundan dolayı da bireyler arasında görünür olmayan sınırlar meydana gelmektedir(Eğimli, 2011).

6.1.Öneriler

- 1.Toplumsal uzaklık konusu ile ilgili kitaplarda hikâyelere, bilgilere yer verilebilir. Küçük yaşlardan itibaren farklı kültürlerle karşı önyargıları ortadan kaldırmak için çeşitli etkinlikler yapılabilir.
2. Konuyla ilgili tiyatro gösterileri okullarda sergilenebilir.
- 3.Farklı kültürden insanları bir araya getirip kaynaştırabilecek projeler yapılabilir. Ailelerde bu projelere dâhil edilebilir.
- 4.Farklı kültürlerin tanıtımı ile ilgili konferanslar düzenlenebilir.
5. Farklı şehirlere geziler düzenlenerek kültür birebir yerinde incelenebilir.
6. Grup çalışmalarında farklı kültürden insanları bir araya getirerek görev dağılımı yapıldıktan sonra onların işbirliği içinde çalışmaları sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Akdağ, H.(2014). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar 1. (R. Turan, A. M. Sünbül ve H. Akdağ). *Sosyal Bilgileri Tanımı Amacı, Önemi ve Türkiye’deki Yeri*. Ankara: Pegem Akademi
- Akkuş, Z. (2012). Sosyal Bilgilerin Temelleri. (Ed. A. S. Bilgili). Geçmişten Günümüze Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler. Ankara: Pegem Akademi.
- Aliyev, R. (2011). *Farklı Kültürlerden Gelen Yüksek Öğretim Öğrencilerinin Eğitim Ortamlarındaki İlk etkileşim Algılarının ve Kültürlenme Düzeylerinin İncelenmesi*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı Eğitim Psikolojisi.
- Ata, B. (2007). Sosyal Bilgiler Öğretim Programı. (Ed: C. Öztürk). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık
- Avcı, N. (2013). Toplumsal uzaklık bağlamında Batı Anadolu’ya göçle yerleşmiş Kürtler üzerine bir araştırma (Manisa İli Örneği). *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 29, 151-170.
- Aykaç, N. (2007). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Eğitim- Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. ISSN:1304-0278 Güz-2007 (22), 46-73
- Aytürk, N. (2007). *Davranış Bilgisi*. İstanbul: Nobel Yayıncılık
- Beauducel, A. & Wittmann, W. W. (2005). Simulation study on fit indexes in cfa based on data with slightly distorted simple structure. *Structural Equation Modelling: A Multidisciplinary Journal*, 12, 41-75.
- Beck, U. (2014). *Risk toplumu: Başka bir modernliğe doğru* (Kâzım Özdoğan ve Bülent Doğan, Çev.). İstanbul: İthaki Yayınları.
- Börekçi, M . (2006). Atatürk - Dil ve Kültür. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 12 (31), 15-21.
Retrieved from <http://dergipark.gov.tr/ataunitaed/issue/2870/39229>
- Bottero, W. ve Prandy, K. (2003). Social interaction distance and stratification. *The British Journal of Sociology*. 54 (2). 177-197. Wiley Online Library
- Bozkurt, V. (2015). *Değişen Dünyada Sosyoloji*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım
- Büyüköztürk, Ş. (2012). *Veri analizi el kitabı. İstatistik, araştırma deseni SPSS uygulamaları ve yorum*. Ankara: Pegam Akademi Yayınları.

- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. Ve Demirel, F. (2016). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi
- Çelikkaya, H. (1993). Kültür ve Eğitim. *Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5 (5), 23-30.
Retrieved from <http://dergipark.gov.tr/maruaebd/issue/369/2100>
- Çetinkaya, B. (2014). Kişilerarası İlişkiler ve Etkili İletişim. A. Kaya,(Ed.), *Kişilerarası İlişkiler ve İletişimde Kendini Açma*. Ankara: Pegem Akademi
- Chiu, I. Ve Graham, J. A.(2017). The Effect of a Peer-Based Personal Stories Intervention on Focus of Anxiety and Social Distance towards People with Mental Illness.*Journal of College Student Development*, 58 (1), 101-107 Jan
- Cırık, İ. (2008). Çokkültürlü Eğitim ve Yansımaları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34(34), 27-40.
- Çoban, A.E. Karaman, N.G. Doğan, N. (2010). Öğretmen Adaylarının kültürel Farklılıklara yönelik Bakış Açılarının Çeşitli Demografik Değişkenlere göre incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Dergisi* 10(1)
- Corrigan, P. W., Edwards, A. B., Green, A., Thwart, A. L., Penn, D. L. (2001). Prejudice, social distance, and familiarity with mental illness. *Schizophrenia Bulletin*, 27(2), 219-225.
- Cunbur, M. (1981). *Atatürk ve Milli Kültür*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları
- Dağlı, A., Baysal, N. (2016). Yaşam doyumu ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 15 (59), 1250-1262
- Deveci, H. (2011). Sosyal Bilgilerin Temelleri. R. Turan ve K. Ulusoy, (Ed.), *Türk Eğitim Tarihinde Sosyal Bilgiler*. Ankara: Pegem Akademi
- Doğanay, A. (2005). Sosyal Bilgiler Öğretimi. Öztürk, C. Ve Dilek. D, (Ed.), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi
- Doğanay, A. (2008). Çağdaş Sosyal Bilgiler Anlayışı ışığında Yeni Sosyal Bilgiler Programının Değerlendirilmesi. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(2), 77-96
- Eraslan, L. (2011). Bireysel sosyal sorumluluk ölçeğinin (Bss) geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Aile ve Toplum*, 7(24), 81-91.
- Ergil, D. (2012). *Toplum ve İnsan*. İstanbul: Hayat Akademi
- Eroğlu, F. (2000). *Davranış Bilimleri*. İstanbul: Beta Basımevi

- Francis, J. F. , Santosh, Y.R. , Robbins, M. VE Vij, S. (2009).Internal consisten cyreliability and construct validity of the Attitudetoward Muslim Proximity Index (AMPI): A measure of socialdistance. British Journal of Religious Education, Vol. 31, pp. 241-249.<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01416200903112417>
- Gerullis, A. Ve Huber, C. (2018).I agree to sit next to you. Does that mean I like you? Measuring using the wrong tapeline – the lack of ‘Social Distance’ measures for inclusive school development and research – a review of the literature. Journal of Research in Special Educational Needs. 18(2), 124-135
- Göregenli, M. (2012). Temel kavramlar: önyargı, kalıpyargı ve ayrımcılık. *Ayrımcılık çok boyutlu yaklaşımlar*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyoloji ve Eğitim Çalışmaları Birimi, 175-187.
- Gözcü, C. (2008). Sosyal Hayat ve Çatışma. A. Kasapoğlu, (Ed.), *Kuşak Çatışması*. Ankara: Phoenix yayınevi
- Gülner, B., Balcı, Ş. (2011). *Yeni Medya Ve Kültürleşen Toplum*, Konya: Literatürk Yayınları
- Gürkaynak, E. Ç. (2012). Toplumsal Temas: Önyargı ve Ayrımcılığı Önlemek İçin Bir Sosyal Değişim Aracı Olarak Kullanılabilir mi?. *Ayrımcılık: çok boyutlu yaklaşımlar*, 255-265.
- Güvenç, B. (2010). *İnsan ve Kültür*. İstanbul: Boyut Matbaacılık A.Ş
- Güvenç, B. (2011). *Kültürün abc'si*. İstanbul: Yapı kredi yayınları
- Kafesoğlu, İ. (2012). *Türk Milli Kültürü*. İstanbul: Ötüken
- Kahveci, Y. (2018). *Hollanda’da yaşayan Türklerin Ev Sahibi Topumla Sosyokültürel Temaslarının Kültürel Aktarım Sürecine Etkileri*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kalyon, N. Y. (2012). *Halkla İlişkiler ve İletişim*. Ankara: Siyasal kitabevi
- Karakayalı, N. (2009). Social Distance and Affective Orientations. Sociological Forum, 24(3). Wiley
- Karşı, B. (2013). Toplumsal birlikteliklerde öncelikler: Kabullenme ve dışlamanın sosyopsikolojik temelleri (Alevilik-Sünnilik Örneği). *Birey ve Toplum Dergisi*, 3(6), 99-135.

- Kartarı, A. (2001). Farklılıklarla Yaşamak: Kùltürlerarası İletişim. Ankara: Ürün Yayınları.
- Kaya, B. (2018). *Beğeni Tercihleri Üzerinden Kùltürel ve Sınıfsal Farklılıklara PierreBourdieu perspektifinden Bakmak: Denizli Kentinde Orta Sınıflarda Kùltürel Farklılıkların Yansımaları*, Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kidwell, J.,Booth, A. (1977). Social distance and intergeneration alrelations. *The Gerontologist*, 412-420.
- Kocadaş, B. (2016). *Toplum, Toplumsal Yapı ve kurumlar*. İstanbul: Ofset Baskı
- Kongar, E. (1995). *Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçekleri*. İstanbul: Remzi Kitabevi
- Lee, X. (2007). Case study on international students' experiences at Western Oregon University. *US-China Foreign Language*, 5(11), 72-81.
- M.E.B. Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, (2005). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 6.7. Sınıflar Öğretim Programı ve Klavuzu*, Ankara.
- M.E.B. Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, (2018). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 4,5,6 ve 7. Sınıflar Öğretim Programı ve Klavuzu*, Ankara.
- Magee, J. C. ve Smith, P. K. (2013). The Social Distance Theory of Power. *Personality and Social Psychology Review*. 17(2). 158-186
- Matthews, J. L. Ve Matlock, T. (2011). Understandingthe Link Between Spatial Distance and Social Distance. *Social Psychology*. 42 (3), 185-192.
- Morgan, A. S. (1974).Social Distance and Spatial Distance: A ResearchNote. *Area*Vol. 6,No 4 (1974), pp. 293-297.<https://www.jstor.org/stable/20000902>
- Neprash, J.A. (1953). Minority Group Contacts and Social Distance. *Phaylon* (1940-1956) Vol. 14, No. 2 (2nd Qtr., 1953), pp. 207-212. Clark Atlanta University
- Özel, C. (2014). Seküler zihin, devlet ve dini gruplar: Seküler kesimin dini grup algısı üzerine bir araştırma. *Toplum Bilimleri Dergisi*, 8(16), 7-27.
- Özel, İ. (2017). Ensar muhacir kardeşliği bağlamında cami cemaatinin göçmen algısı (Suriyeli Göçmenler Örneği). *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 4(14), 1753-1767.
- Özhan, İ. (2006). *Farklılaşmanın Özel Görünümleri Olarak Çokkùltürlülük ve Çokkùltürcülük*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü .

- Özmen, C. (2015). Sosyal Bilgiler Öğretimi. C. Dönmez ve K. Yazıcı, (Ed.), *Dünyada ve Ülkemizde sosyal Bilgiler*. Ankara: Pegem Akademi
- Öztürk, C. (2006). Sosyal Bilgiler: Toplumsal Yaşama Disiplinler arası Bir Bakış. (Ed: Öztürk. C). *Hayat Bilgisi Ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Yapılandırmacı Bir Yaklaşım*. Ankara: Pegem Akademi
- Paker, M. (2012). Psikolojik Açıdan Önyargı ve Ayrımcılık. *Ayrımcılık Çok Boyutlu Yaklaşımlar*, 41-52.
- Parekh, B. (2002). *Çok Kültürlülüğü Yeniden Düşünmek*. (B. Tanrıseven, Çev.). Ankara: Phoenix Yayınevi
- Pedersen, P. J. (2010). Assessing intercultural effectiveness outcomes in a yearlong study abroad program. *International Journal of Intercultural Relations*. 34(1), 70-80.
- Poyrazlı, S., Arbona, C., Bullington, R., ve Pisecco, S. (2001). Adjustment issues of Turkish college students studying in the United States. *College Student Journal*, 35(1), 52-62.
- Runner, J. R. (1937). SocialDistance in Adolescent Relationship. *American Journal of Sociology* . 43(3), 428-439. The University of Chicago Press
- Şahin, C. (2018). *Türkiye ve Suudi Arabistan Yönetim Kültürlerinin Hofstede'nin Kültürel Farklılık Boyutlarına Dayalı İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi ,Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şahin, M. C. (2016). Sosyal Bilgiler Eğitimi. D. Dilek, (Ed.), *Sosyal bilgiler ve Sosyoloji*. Ankara: Pegem Akademi
- Sargut, A. S. (2001). *Kültürler Arası Farklılaşma ve Yönetim*. Ankara: İmge Kitapevi
- Scott, J. ve Marshall, G. (2009). : A Dictionary of Sociology. Oxford University Press. Print ISBN-13:9780199533008
- Sherman, L. W. (1988). Humor and socialdistance in elementary school children. *Humor* 1(4), 389-404.
- Şimşek, N. (2007). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde CBS Temelli Uygulama ve Etkinliklerinin Öğrenci Başarısı ve Derse Karşı Tutumuna Etkisi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Siyez, D.M. (2014). Kişilerarası İlişkiler ve Etkili İletişim. A. Kaya, (Ed.), *Kişilerarası İlişkilerin Başlangıcı ve Gelişimi*. Ankara: Pegem Akademi
- Solak, A. (2004). *Toplum Yolunda*. Ankara: Hegem ve Bilimadamı Yayınları

- Sönmez, V. (2005). *Hayat ve Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Klavuzu*. Ankara: Anı Yayıncılık
- Sözer, E. (2008). Sosyal Bilgiler Dersinin Tanımı, Kapsamı ve İlköğretim programındaki yeri. (Ed: Ş. Yaşar). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları
- Sünbül, A. M. (2001) *Bir Meslek Olarak Öğretmenlik. Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. Ö. Demirel-Z. Kaya, (Ed.), Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Tabachnick, B. G., Fidell, L. S. (2007). *Using multivariate statistics*. Boston: Allyn ve Bacon.
- Tarhan, N. (2010). *Toplum psikolojisi*. İstanbul: Timaş Yayınları
- Tay, B. (2011). Sosyal bilgilerin Temelleri. R. Turan ve K. Ulusoy, (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretiminin Dünyü Bugünü Ve Yarını*. Ankara: Pegem Akademi
- Temel Eğinli, A. (2011). *Kültürlerarası Yeterliliğin Kazanılmasında Kültürel Farklılık Eğitimlerinin Önemi*. Ege Üniversitesi, İletişim Fakültesi, 215-227.
- Uzbaş. A. (2014). Kişilerarası ilişkiler ve etkili iletişim. A. Kaya, (Ed.), *Kişilerarası ilişkiler ve iletişimde Güvengenlik*. Ankara: Pegem Akademi
- Wang, J. (2009). A study of resiliency characteristics in the adjustment of international graduate students at American universities. *Journal of Studies in International Education*, 13 (1), 22-45.
- Yaka, A. (2011). *Sosyal değişme*. İstanbul: Gündoğan Yayınları
- Yazıcı, F. (2016). Sosyal Bilgiler Eğitimi. D. Dilek, (Ed.), *Çokkültürlülük ve Sosyal Bilgiler*. Ankara: Pegem Akademi
- Yazıcı. H.(2014). Kişilerarası ilişkiler ve etkili iletişim. A. Kaya, (Ed.), *Kişilerarası ilişkilerde sözsüz iletişim*. Ankara: Pegem Akademi
- Yeles Karaman, S. (2018). *Sosyo-kültürel Adaptasyon Sürecinde yabancı Uyruklu Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası iletişim Duyarlılığı*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yıldız, R. (2013). *Sosyolojinin Doğuşu Kurucuları*. İstanbul: Beka Yayıncılık

EKLER

EK 1:

Cinsiyetiniz: Kadın ( ), Erkek ( )

Yaşınız: 17-20 ( ), 20-23 ( ), 23+( )

Ekonomik düzey:0-500 ( ), 500-1000 ( ), 1000-1500( ), 1500+( )

Bölüm: Sosyal Bilgiler öğretmenliği( ),Türkçe öğretmenliği ( )

Matematik öğretmenliği ( ), Sınıf öğretmenliği( )

		Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç katılmıyorum
1	Farklı kültürden biriyle aynı bölümde okuyabilirim					
2	Farklı kültürden biriyle aynı üniversitede okuyabilirim					
3	Farklı kültürden biriyle aynı sınıfta okuyabilirim					
4	Bütün kültürlerin önemli olduğuna inanırım.					
5	Farklı kültürden biriyle aynı sırada oturabilirim					
6	Farklı kültürden biriyle aynı serviste yolculuk yapabilirim					
7	Farklı kültürden biriyle meslektaş olabilirim					
8	İnsanları birbirinden ayıran özelliklerin olması normaldir.					
9	Her insanın toplumda önemli bir yere sahip olduğuna inanırım.					
10	İnsanlara kıcı sözler kullanmaktan kaçınırım.					
11	Farklı kültürden biriyle etkinliklerde birlikte çalışmaktan mutlu olurum.					
12	Farklı kültürden biriyle kitaplarımı paylaşabilirim					
13	Farklı kültürden biriyle aynı projede yer alabilirim.					
14	Farklı kültürden birine yardımda bulunabilirim.					
15	Farklı kültürden biriyle yüz yüze iletişimi tercih ederim.					
16	Farklı kültürden biriyle pikniğe gidebilirim					
17	Farklı kültürlerin sosyal gelişmeye katkı sağladığına inanırım.					
18	Kendi kültürümü sürdürürken başka kültürleri de öğrenebilirim					
19	Farklı kültürden biriyle arkadaş olmak eğlencelidir					
20	Farklı kültürler ilgimi çeker.					
21	Yeni kültürler tanımaktan mutluluk duyarım.					
22	Farklı kültürden biriyle sohbet etmek eğlencelidir.					
23	Farklı kültürden biriyle aynı yurttan kalabilirim.					

24	Düşüncelerimiz zıt olsa bile karşımdaki kişiyle anlaşabilirim					
25	Evleneceğim kişi farklı kültürden biri olabilir.					
26	Etkinliklere katılmayı severim.					
27	Yeniliklere hızlı uyum sağlarım.					
28	Yeni biriyle hemen arkadaş olabilirim.					
29	Kendi düşüncelerimi başkalarıyla paylaşmak beni mutlu eder.					
30	Herhangi bir olayda insanları hemen yargılamam.					
31	Yeni biriyle tanıştığım zaman ön yargılı olmam.					
32	Nezaket kurallarına dikkat ederim.					
33	Sosyal kurallara dikkat ederim.					
34	Sosyal çevremdeki insanlarla iyi anlaşırım					
35	Kendi kültürümü anlatmayı severim.					

ÖZGEÇMİŞ

Esra YILDIZ 1993 yılında Gaziantep ili Nizip ilçesinde doğdu. İlkokulu Mustafa Nevzat Tuncel İlkokulunda, Ortaokulu Mustafa Nevzat Tuncel Ortaokulunda ve liseyi Yahya Altınbaş Lisesinde tamamladı. 2016 yılında Gaziantep Üniversitesi Nizip Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliğinden mezun oldu. 2016 yılında Gaziantep Üniversitesinde Sosyal Bilgiler Eğitimi Programında Yüksek Lisans Eğitimine başladı.

VITAE

Esra YILDIZ was born in 1993 in Nizip, Gaziantep. She completed her primary education at Mustafa Nevzat Tuncel Primary School, the Secondary School at Mustafa Nevzat Tuncel Secondary School and finished at Yahya Altınbaş High School. In 2016, she graduated from Gaziantep University, Nizip Faculty of Education, Department of Social Studies Education. In 2016, she started her Master's Degree at Gaziantep University, Social Studies Education Program.

